

ובחרת

סיפור. מעשה. בחירה

חוברת מערכי שיעור

הצעות למפגשים בנושא עדויות של אנשים שפעלו בצורה מעוררת הערכה באירועי ה- 7.10
הצעה למערכים ולפעילויות: מינהל הדרכה
חוברת "קצת אוויר לנשימה" – עדויות 7.10 נכתבה ע"י איתי יבין מנהל אשכול ותחום חיים משותפים

“ **אנחנו צריכים תורה חדשה / אלחנן ניר**

עכשו כמו אור לנשימה

אנחנו צריכים תורה חדשה.

עכשו בתוך האור שנגמר והצואר שנמחק

אנחנו צריכים משנה חדשה וגמרא חדשה

וקבלה חדשה ועליות נשמה חדשות

ובתוך כל השבר והמלח והחרבה, עכשו

חסידות חדשה וציונות חדשה

והרב קוק חדש וברנר חדש

ולאה גולדברג חדשה ויחיה דעת חדש

ואמנות חדשה ונשירה חדשה

וספרות חדשה וקולנוע חדש

ומלים חדתין-עתיקין

ונשמות חדשות-עתיקות מהאוצר,

ואהבה חדשה מתוך הבכיה הנוראה.

כי נשטפנו כלנו בנהרות רעים ובארי

ואין בנו הר ואין עוד לוחות

ואין לנו משה ואין בנו כוחות

ובידינו עכשו הכל

נתן

”

ובְּחֶרֶת: רציונל למורה

ה-7 באוקטובר 2023 יצר שבר עמוק בחברה הישראלית, אך לצד הכאב הבלתי נתפס, התגלו גם רגעים של מנהיגות אזרחית, ערבות הדדית ותושייה יוצאת דופן. מול המציאות המורכבת הזו, כמחנכים, עומדת בפנינו הבחירה: האם להתמקד רק בזיכרון ובשכול, או להשתמש בהם כנקודת פתיחה לתהליך חינוכי עמוק ומשמעותי?

מיזם "ובְּחֶרֶת" מבית רשת החינוך עתיד, מציע למורים ולתלמידים כאחד מסגרת למידה המבוססת על **בחירה**. בחירה להתבונן, לבחור להקשיב, ובחירה לפעול. המיזם מתבסס על עדויות אנושיות ולא על טקסטים מופשטים, והוא מחולק לשלושה מעגלים חופפים, המלווים את התלמידים במסע פנימי וחיצוני כאחד.

על השם "ובְּחֶרֶת" ומשמעותו

השם "ובְּחֶרֶת" לקוח מתוך המקורות ומטבע לשון מוכר, אך הוא מקבל כאן משמעות מחודשת. הוא מהווה קריאה לפעולה, ליציאה ממצב של קורבנות פסיבית למקום של אחריות פעילה ומנהיגות. הבחירה היא לא רק בטוב או ברע, אלא בראש ובראשונה **בחירה בחיים** בחירה להיות נוכח, בחירה להקשיב, ובחירה לקחת אחריות על עתידנו ועל מה שהחיים מזמנים לנו ללא בחירתנו. מתוך המקום של כאב ושבר, אנחנו מבקשים יחד עם התלמידים למצוא את נקודת האור והבחירה, ולהפוך את הזיכרון לכוח יוצר. זוהי מנהיגות בשיאה: היכולת לבחור בחיים גם כשנראה שהכל אבוד, ולהוביל את עצמך ואת קהילתך קדימה. ולהציל חיים של חברי וחברות קהילתך.

מודל שלושת המעגלים: מסע מנהיגות אישי וחברתי

המודל מתאר תהליך של התרחבות הדרגתית, שבו המעגלים מתמלאים זה מזה ויוצרים שלם:

1. המעגל הראשון: אני - ההתבוננות הפנימית והבחירה האישית המסע מתחיל במקום הבטוח והאישי ביותר - התבוננות פנימית. במעגל זה, התלמידים מונחים לשאול: "איך האירועים האלה נוגעים בי? מה הסיפור שלהם מעורר בי?". דרך הקשבה לעדויות, הם מוזמנים לזהות רגשות, שאלות ודילמות, ולתת להן מקום. זהו שלב של **מנהיגות אישית** - לקחת אחריות על העולם הפנימי, הכרה בכאב, אך גם חיפוש אחר נקודות של חוסן וכוח. המטרה היא לתת לגיטימציה לרגשות, אך גם להדגיש את המקום שבו האדם יכול למצוא בתוכו כוח פנימי ולעשות **בחירה** - בחירה להיות נוכח, בחירה לזכור, ובחירה להוציא את האור הפנימי אל העולם.

2. המעגל השני: משפחה והקהילה - בניית חוסן ושייכות מהמקום האישי, התלמידים יוצאים אל המעגל הרחב יותר של משפחתם וקהילתם הקהילה - הכיתה, בית הספר, היישוב. במעגל זה נשאלת השאלה: "איך הסיפור של האחר הופך לחלק מהסיפור שלי?". דרך הקשבה לעדויות של אחרים, התלמידים לומדים לפתח אמפתיה, אחריות הדדית, ולקחת חלק פעיל בבניית החוסן החברתי. זוהי **מנהיגות קהילתית** - ההבנה שהבחירה האישית מקבלת משמעות רחבה יותר כאשר היא מתורגמת למעשים של ערבות הדדית. המעגל הזה מכונן לבניית מרחב של שיח משותף, בו החוויה הפרטית הופכת לחלק מסיפור קהילתי משותף ומרפא.

3. המעגל השלישי: המדינה - עיצוב הזיכרון והשפעה אזרחית במעגל האחרון, התלמידים מורמים אל המרחב הלאומי. זהו המקום לבחון את השאלה: "מהי האחריות שלי כאזרח במדינה? איך אני לוקח חלק בעיצוב הזיכרון הלאומי?". כאן הם יתמודדו עם סוגיות של זיכרון, מורשת, וזהות ישראלית. דרך העדויות, התלמידים חוקרים את

ההזדמנויות והאתגרים שבבניית חברה מתוקנת וערכית יותר. זהו מעגל של מנהיגות אזרחית, והוא קורא לתלמידים לעשות בחירה מודעת כיצד הם רוצים לעצב את עתיד המדינה. הוא מזמין אותם להיות חלק פעיל בתהליך של בנייה מחדש.

דגשים להנחיית תהליך בנושא רגיש זה

1. הכרה בבלתי נודע: אין לך את כל התשובות, אי וודאות הוא חלק ממציאות החיים האנושיים, וזה בסדר. נהפוך הוא, היכולת שלך להכיר בכך שגם אתה שותף לתהליך החיפוש, ההתמודדות וההבנה היא המפתח לבניית אמון.

2. הקשבה לפני הכול: תפקידך הראשון הוא להקשיב. תן לתלמידים מקום לשתף, ללא שיפוטיות, ובלי לנסות "לתקן" או "לייעץ". הקשבה פעילה היא כלי רב עוצמה המאפשר עיבוד רגשי וחיבור אמיתי.

3. ניהול מרחב השיח:

יצירת מעגל: מבנה פיזי של מעגל מסמל שוויון, שיתוף והקשבה הדדית.
הגדרת כללים: יחד עם התלמידים, הגדירו כללי שיח בסיסיים כמו כבוד לכל דעה, הקשבה עד הסוף, והזכות לא לשתף.
השהיית המענה: כאשר תלמיד משתף רגש או מחשבה קשה, אל תמהר/י להגיב. עצירה קצרה והתייחסות מכבדת מאפשרות לעבד את הדברים.

4. שאלות מנחות: תפקידך הוא לשאול את השאלות הנכונות. במקום "האם נכון ש...", "שאל/י" מה אתה חושב/ת על...", "איזה רגש זה מעלה בך?". שאלות פתוחות מובילות לחשיבה ולרפלקציה ולא לתשובות חד משמעיות.

5. הבחירה שלך: המערכים הם בגדר הצעה. אם הדיון מתפתח לכיוון לא צפוי אך משמעותי, אל תחשוש/י לסטות מהתכנית המקורית. עליך לעשות בחירה מודעת שמאפשרת לכיתה להתפתח בכיוון שלה.

6. סגירה נכונה: בסוף כל שיעור, חשוב ליצור סגירה רכה ומכבדת. אפשר לסיים במילה אחת, במשפט או בפעילות קצרה שמסכמת את היום, כדי שהתלמידים יצאו מהשיעור עם תחושה של שלמות ולא של כאב פתוח.

פעילויות מומלצות והתאמות: גמישות היא המפתח

הפעילויות המפורטות במערכים הן בגדר הצעה ונועדו להיות גמישות ודינמיות. המטרה היא להשתמש בהן כנקודת פתיחה יצירתית, לשיח חינוכי ערכי מעמיק ומאפשר ולא כהוראות נוקשות. המורה יכול לבחור לפעול בכמה דרכים, בהתאם לרוח בית הספר, לגיל התלמידים ולרגישות הכיתה:

1. גישת "שבוע מרוכז": פועלים על פי המערכים המוצעים ברצף, כשכל יום מוקדש למעגל אחר, וכל הפעילויות מובילות לתוצר משותף בסוף השבוע.

2. גישת "מודולרית": בוחרים פעילויות ספציפיות מתוך המערכים השונים, ומשלבים אותן בשיעורים קיימים לאורך החודש שלפני יום הזיכרון. למשל, פעילות של כתיבה רפלקטיבית בשיעור ספרות, ושיח במעגל בשיעור חברה.

3. גישת "תוצר סופי": התוכנית כולה מכוונת ליצירת תוצר מסוים, כמו תערוכת האור או קפסולת זמן, כשהפעילויות השונות הן רק חלקים בדרך להשגת היעד הזה.

- **שיח במעגל:** פעולה פשוטה אך עוצמתית, המעודדת הקשבה ומכבדת כל קול. ניתן להעשיר אותה על ידי שימוש ב"חפץ מדבר" (אבן, נוצה) שעובר בין התלמידים ונותן רשות דיבור.
- **כתיבה רפלקטיבית:** מתן זמן לכתיבה חופשית, כתיבת מכתב או כתיבת שיר, מאפשר עיבוד רגשי עמוק ומפחית את הצורך לשתף בעל-פה.
- **יצירה חזותית:** ציור, פיסול בפלסטלינה או יצירת קולאז'ים יכולים לשמש ככלי ביטוי לא-מילולי עוצמתי עבור תלמידים שקשה להם לדבר.
- **"קפסולת זמן":** בסיום השבוע, התלמידים יכולים לכתוב או לצייר את הבחירה שהם לוקחים איתם, ולהכניס אותה ל"קפסולת זמן" שתפתח בעוד שנה.
- **"מפת אור":** פעילות יצירתית שבה כל תלמיד מצייר או כותב על "נקודת אור" שמצא בעדות, וכל הנקודות מתחברות יחד למפה כיתתית אחת, המדגישה את הכוח המשותף.

דגשים להתאמה

בחירת עדויות: בחרו עדויות מגוונות שנוגעות בנושאים שונים: חסד הדדי, גבורה אזרחית, סיפורי משפחות, עולם התרבות והרוח.

שיתוף הורים וקהילה: עודדו שילוב של הורים או חברי קהילה בשיעורים מסוימים, במיוחד במעגל הקהילתי, כדי להרחיב את השיח.

תוצר סופי: בתי ספר יכולים לבחור ליצור תוצר סופי משותף שמתאים לרוחם - הצגת סרטון, יצירת ספר כיתתי או תרומה לקהילה.

דגשים להעשרת הידע והלמידה

כמנחים, תפקידנו הוא לאפשר לתלמידים להתחבר לנושא מכמה שיותר כיוונים. הנה כמה דגשים נוספים שיעזרו לכם להעשיר את הלמידה:

חיבור לתחומי דעת: נצלו את ההזדמנות לקשר את העדויות לתחומי דעת אחרים. לדוגמה: **היסטוריה, חברה ואזרחות:** לנתח את המושגים "מנהיגות אזרחית", "ערבות הדדית" או "חוסן חברתי" יוזמה ולקייח את אחריות, 'כולנו רקמה אנושית אחת' מתוך העדויות. **ספרות ותקשורת:** לנתח את צורת הכתיבה של העדויות, לזהות אמצעים רטוריים, מה הנחה את העדים בתיאור מעשיהם או להשוות בין עדויות שונות. **אומנות ומוזיקה:** להשתמש ביצירות אומנות או מוזיקה שנכתבו בעקבות האירועים כדי להעצים את החוויה הרגשית.

שימוש במגוון מדיות: אל תסתפקו רק בטקסט הכתוב. **צפייה:** השתמשו בסרטים דוקומנטריים קצרים, סרטוני עדויות או צילומים רלוונטיים (בזהירות ובהתאמה לגיל). **האזנה:** הקשיבו יחד לפודקאסטים, שירים שנכתבו בעקבות המלחמה או הקלטות של עדויות. **קריאה:** שלבו קריאת סיפורים או שירה שנוגעים בנושאים אלה.

מפגשים עם יוצרי העדויות: במידת האפשר, הזמינו לבית הספר את אחד מכותבי העדויות, איש/אשת צוות רפואי או מתנדב מהשבועה באוקטובר. המפגש האנושי הבלתי אמצעי יכול להיות עוצמתי במיוחד.

תוצר אישי או קבוצתי: בסיום התהליך, עודדו את התלמידים ליצור תוצר שמתאים להם. זו יכולה להיות יצירת פודקאסט, ספר כיתתי, מיצג אומנותי או יוזמה חברתית קטנה. התוצר הופך את הלמידה מאקטיבית לפרודוקטיבית.

שיתוף הורים וקהילה: עודדו שילוב של הורים או חברי קהילה בשיעורים מסוימים, במיוחד במעגל הקהילתי, כדי להרחיב את השיח.

מפת הדרכים: פרקי החוברת

החוברת בנויה כתוכנית לימודים לשבוע, מחולקת לפרקים, ומלווה את המורים בכל שלב ושלב.

מבוא: עכשיו כמו אוויר לנשימה - רציונל והנחייה
הצגת החזון והרציונל של המיזם.
הסבר על מודל שלושת המעגלים והנחייה למורה.

פרק 1: פתיחה חגיגית - תערוכת האור
הנחיות להקמה וניהול של תערוכת עדויות בבית הספר.
דגש על טקס פתיחה ופעילויות ל"גילוי האור" בעדויות.

פרק 2: המעגל הראשון - אני
מערכי שיעור, הצעות לפעילויות ורעיונות לכתיבה רפלקטיבית.
התמקדות בשיח פנימי ובחיפוש אחר משמעות אישית.

פרק 3: המעגל השני – משפחה וקהילה
מערכי שיעור, הצעות לפעילויות ודיונים קהילתיים.
התמקדות בבניית חוסן, אמפתיה ואחריות הדדית בכיתה ובקהילה.

פרק 4: המעגל השלישי - המדינה
מערכי שיעור, הצעות לפעילויות ודיונים על זהות ומורשת.
התמקדות במנהיגות אזרחית ובחירה כיצד לפעול למען עתיד טוב יותר.

נספחים ורשימת עדויות מומלצות
מאגר של עדויות (כתובות, מוקלטות, מצולמות) מומלצות.
שאלות מנחות, טקסטים ומקורות העשרה.

מבוא: עכשיו כמו אוויר לנשימה - רציונל והנחייה

אחד בספטמבר הוא תמיד יום של פתיחות, התחלות חדשות ותקווה. השנה, החזרה אל שגרת הלימודים מתקיימת בצל השבר העמוק שהותירו אירועי ה-7 באוקטובר 2023 ומלחמת "חרבות ברזל". המציאות החדשה הציפה שאלות קיומיות ומוסריות, ולצידן בלטו תופעות של מנהיגות אזרחית, ערבות הדדית ותושייה אנושית יוצאת דופן.

כמערכת חינוך שהיא בית משותף למגוון הרב-תרבותי של החברה הישראלית, רשת החינוך "עתיד" רואה לעצמה מחויבות עמוקה לפעול לטובת בניית חברה מתוקנת. אנו מאמינים כי הזיכרון והשכל אינם סוף פסוק, אלא יכולים להוות נקודת פתיחה לתהליך חינוכי של למידה, צמיחה וחיבור.

מיזם "ובחרת" נולד מתוך ההבנה שאיננו יכולים ללמד על אירועים כה טראומטיים באמצעות טקסטים מופשטים בלבד. עלינו לאפשר לתלמידים להתמודד עם המורכבות דרך קולות אמיתיים - עדויות חיים. העדויות הללו, של אזרחים גיבורים, אנשי ביטחון, עורף ומילואים, מספרות את הסיפור של החוסן הישראלי, הופכות את הסיפורים לנכסי צאן ברזל לדורות הבאים, ונותנות לנו נקודת אור ומשמעות בתוך החושך.

מדוע חשוב לנו להוביל מהלך כזה?

הפיכת הזיכרון לכוח יוצר: אנחנו מבינים שהעיסוק בזיכרון יכול להיות כואב ומכווץ. המיזם נועד להפוך את הזיכרון לכוח יוצר. במקום לשקוע בכאב, אנחנו שואלים: "מה עושים איתו?" - איך הזיכרון מעורר בנו מחשבה, יוזמה ופעולה?

פיתוח מנהיגות ואחריות אישית: המודל שלנו, "שלושה מעגלי בחירה", מעודד את התלמידים לעבור ממצב של התבוננות פסיבית למצב של מנהיגות פעילה. החל מהמעגל האישי, דרך הקהילה ועד למדינה כולה, התלמידים לומדים לקחת אחריות על עתידם ועל עתיד החברה הישראלית.

בניית שפה משותפת וחיבור חברתי: הזיכרון של אירועי ה-7 באוקטובר נוגע בכל חלקי החברה הישראלית. דרך השיח על עדויות, אנו מציעים שפה משותפת, מעבר למחלוקות, המאפשרת בנייה של חוסן חברתי ושייכות קהילתית.

חיבור לערכים יסודיים: המיזם מחבר בין הזיכרון לבין ערכים יסודיים כמו אחריות הדדית, חסד, גבורה אזרחית ויוזמה. אלה הם הערכים שעמדו במבחן המציאות בשעת חירום, ושאונו מבקשים לחנך לאורם.

חוברת זו נועדה להיות מפת דרכים עבורכם, המורים. היא מציעה כלים פרקטיים ורעיונות לפעולה, אך מטרתה העיקרית היא להעניק לכם את המרחב והבחירה להתאים את התהליך לצרכים הייחודיים של התלמידים שלכם. אנו מקווים שבעזרת המיזם, נצליח להפוך את השבר לנקודת צמיחה, ולמצוא יחד את האור בתוך החושך.

ובְּחֶרֶת: שלושה מעגלי בחירה - רציונל למורה

"עכשיו אנחנו צריכים תורה חדשה" - תורה של אחריות, תורה של שותפות, תורה של קהילה, תורה של בחירה אחד בספטמבר הוא תמיד יום של פתיחות, התחלות חדשות ותקווה. השנה, החזרה אל שגרת הלימודים מתקיימת בצל השבר העמוק שהותירו אירועי ה-7 באוקטובר 2023 ומלחמת "חרבות ברזל". המציאות החדשה הציפה שאלות קיומיות ומוסריות, ולצדן בלטו תופעות של מנהיגות אזרחית, ערבות הדדית ותושייה אנושית יוצאת דופן.

כמערכת חינוך שהיא בית משותף למגוון הרב-תרבותי של החברה הישראלית, רשת "עתיד" רואה לעצמה מחויבות עמוקה לפעול לטובת בניית חברה מתוקנת. אנו מאמינים כי הזיכרון והשכול אינם סוף פסוק, אלא יכולים להוות נקודת פתיחה לתהליך חינוכי של למידה, צמיחה וחיבור.

מיזם "ובְּחֶרֶת" נולד מתוך ההבנה שאיננו יכולים ללמד על אירועים כה טראומטיים באמצעות טקסטים מופשטים בלבד. עלינו לאפשר לתלמידים להתמודד עם המורכבות דרך קולות אמיתיים - **עדויות חיים**. העדויות הללו, של אזרחים ואזרחיות גיבורים וגיבורות, אנשי ונשות ביטחון, עורף ומילואים, מספרות את הסיפור של החוסן הישראלי, הופכות את הסיפורים לנכסי צאן ברזל לדורות הבאים, ונותנות לנו נקודת אור ומשמעות בתוך החושך.

על השם "ובְּחֶרֶת" ומשמעותו

השם "ובְּחֶרֶת" לקוח מתוך המקורות ומטבע לשון מוכר, אך הוא מקבל כאן משמעות מחודשת. הוא מהווה קריאה לפעולה, ליציאה ממצב של קורבנות פסיבית למקום של אחריות פעילה ומנהיגות. הבחירה היא לא רק בטוב או ברע, אלא בראש ובראשונה בחירה בחיים - בחירה להיות נוכח, בחירה להקשיב, ובחירה לקחת אחריות על עתידנו. מתוך המקום של כאב ושבר, אנחנו מבקשים יחד עם התלמידים למצוא את נקודת האור והבחירה, ולהפוך את הזיכרון לכוח יוצר. זוהי מנהיגות בשיאה: היכולת לבחור בחיים גם כשנראה שהכל אבוד, ולהוביל את עצמך ואת קהילתך קדימה.

מודל שלושת המעגלים: נדבך על נדבך של בחירה וצמיחה

מודל שלושת המעגלים של מיזם "ובְּחֶרֶת" הוא מפה רעיונית של מסע. זה אינו תהליך ליניארי, אלא מסע מעגלי, ספירלי, שבו כל מעגל מתחיל מנקודה פנימית ומרחיב אותה כלפי חוץ. שלושת המעגלים, **אני משפחה וקהילה והמדינה**, אינם עומדים בנפרד. הם שלובים זה בזה וכל אחד מהם מוסיף נדבך יקר ערך למימוש הבחירה והמנהיגות.

המעגל הראשון: אני - יסוד המנהיגות הפנימית המסע מתחיל מהמקום הבטוח והאינטימי ביותר - עולמו הפנימי של התלמיד. במעגל זה, אנחנו מניחים את היסודות. זוהי הזמנה להתבונן פנימה, להקשיב ללב ולזהות את ההד הרגשי שהעדויות מעוררות. השאלות במעגל זה אינן על עובדות, אלא על רגשות, על דילמות ועל נקודות האור האישיות. המטרה היא ללמד את התלמידים מנהיגות פנימית: היכולת לקחת אחריות על עולמם הרגשי, לא להדחיק את הקושי, אלא להשתמש בו כנקודת פתיחה לגילוי הכוחות הפנימיים. הבחירה הראשונה היא להיות נוכח, לאפשר לעצמך לחוש ולזהות את האור הפנימי הייחודי שלך.

המעגל השני:

משפחה וקהילה - הגשר אל האחריות המשותפת מרגע שהונח היסוד האישי, אנו מרחיבים את ההתבוננות אל המעגל הרחב יותר – המשפחה והקהילה. במעגל זה, האור האישי של כל תלמיד נפגש עם האורות של האחרים, ויוצר יחד נר גדול. העדויות הופכות להיות מראה שבה כל תלמיד רואה את עצמו ואת האחר. באמצעותן, התלמידים לומדים לפתח אמפתיה ולהבין כיצד הסיפור של האחר הופך להיות חלק מהסיפור המשותף. הנדבך הייחודי של מעגל זה הוא מנהיגות קהילתית: היכולת לזהות צורך חברתי, להושיט יד, ולפעול מתוך ערבות הדדית. הבחירה כאן היא לבחור בנו – בחיבור שלנו, בחוסן המשותף ובאמונה שביחד אנחנו חזקים יותר.

המעגל השלישי:

המדינה - פסגת ההשפעה האזרחית - המעגל האחרון הוא שיאו של התהליך. מתוך המנהיגות האישית והקהילתית, התלמידים מגיעים למודעות אזרחית. במעגל זה אנחנו שואלים: "מהי הבחירה שלנו כאזרחים?" ו"איך נשמר את הזיכרון הלאומי?". זהו המקום שבו תהליך הלמידה הופך לכוח יוצר, לכלי לעיצוב העתיד. **הנדבך הסופי הוא מנהיגות אזרחית:** ההבנה כי לכל אחד ואחת יש את היכולת להשפיע על החברה והמדינה. הבחירה במעגל זה היא **לבחור בעתיד** – להפוך את האור האישי והקהילתי לאלומת אור המאירה את הדרך של כולנו, ולפעול למען חברה מתוקנת וטובה יותר.

פרק 1: תערוכת האור

1

היום הראשון למיזם מוקדש ליצירת מרחב פיזי ורגשי של מפגש עם עדויות החיים. מטרתו של פרק זה היא להפוך את הזיכרון המופשט למשהו מוחשי, שניתן לראות, לחוות ולגעת בו. התערוכה אינה רק אמצעי תצוגה, אלא שער כניסה למסע האישי והכיתתי של כל תלמיד ותלמידה.

הנחיות למורה: הקמת תערוכת האור - צעד אחר צעד

1. בחירת המרחב: היכן בבית הספר? בחרו בקפידה את המקום שבו תוצב התערוכה. מקום מרכזי אך מכבד, שבו לא תהיה הפרעה לתנועה, ובו יוכלו התלמידים להסתובב בשקט ובאופן אישי. **המסדרון הראשי, אולם הכניסה או הספרייה** הם מקומות מצוינים, שכן הם יוצרים אווירה חגיגת ומיוחדת. חשוב שהמקום יהיה מוצל ככל הניתן על מנת שהתאורה של העדויות תבלוט.

2. עיצוב המרחב: יצירת אווירה של כבוד
תאורה: השתמשו בתאורה רכה וחמה. הימנעו מנורות פלורסנט חזקות. הציבו לצד כל עדות נר אלקטרוני קטן או מנורה עדינה שיוצרת "נקודת אור".
פסקול: בחרו מוזיקה ישראלית רכה ומרגשת שמתאימה לנושא, ושימרו על ווליום נמוך כך שיישמר מרחב אישי וי אפשר התבוננות.

3. הכנת קאפות העדויות: מלב אל קיר
תוכן: כל עדות תודפס על קאפה (פוסט-פרופ) בגודל אחיד (מומלץ בגודל 70x50 ס"מ) בצורה אסתטית וברורה. חשוב לוודא שהפונט יהיה קריא.
מבנה אחיד: כל קאפה תכיל:
1. **כותרת:** שם העדות או ציטוט מרכזי מתוכה.
2. **טקסט העדות:** הסיפור עצמו.
3. **תמונה:** תמונה (במידה ויש) של בעל העדות. אם אין, ניתן לשקול ציור או דימוי עדין שמתאים לרוח הסיפור.
4. **חלל ריק "קאפת בחירה":** חשוב להדגיש את החשיבות של השארת מספר קאפות ריקות, על מנת שהמורים יוכלו להדפיס עליהן סיפורי גבורה מקומיים, של בני ובנות הקהילה.

4. ארגון התערוכה: סיפור על ציר זמן
סדרו את הקאפות לאורך הקיר או במרכז החלל כך שהתלמידים יוכלו לנוע ביניהן בנוחות. ניתן לסדר אותן לפי נושאים ("גבורה", "חסד", "בחירה") או לפי כרונולוגיה.
ודאו שהמרחק בין הקאפות מספק פרטיות מסוימת לצופה ומאפשר התבוננות אישית ורגועה.

טקס פתיחה: אופציה ראשונה

הדלקת האור – טקס קצר לפתיח התערוכה

מטרה: טקס זה נועד ליצור מרחב רגשי ומכבד, להניח את היסודות למסע הלימודי ולהזמין את התלמידים להתבוננות פנימה, לקראת תחילת הביקור בתערוכה. אורך הטקס כ-15-10 דקות.

מבנה הטקס:

1. פתיחה והקדמה (3 דקות)

הנחייה:

מנהל/ת בית הספר או מורה מוביל/ה יקריא/ת את הטקסט הבא: "תלמידים ותלמידות יקרים, ברוכים הבאים לפתיחת מיזם 'ובחרת', ולתערוכת 'האור'. השנה אנחנו פותחים את שנת הלימודים בצל אירועים שעיצבו מחדש את חיינו. המיזם הזה מבקש לאפשר לנו לעצור לרגע, להקשיב לקולות אמיתיים ולחפש יחד, בתוך השבר, את נקודת האור. העדויות שמוצגות כאן הן לא רק סיפורים. אלה סיפורים על **מנהיגות, על אומץ ועל בחירה**. על אנשים שהיו בחושך הכי גדול, ובחרו להאיר. על מי שהיו קורבנות, ובחרו להיות גיבורים. על ניצולים שבחרו להעז, ולדבר. המסע שלנו הוא לחפש את המנהיגות הזו בתוכנו, את הבחירה שלנו בטוב, ואת האומץ להאיר. אנחנו מזמינים אתכם להיכנס למסע פנימי, לחפש את האור שבסיפורים, ולמצוא את הבחירה שלכם."

2. קריאה ראשונה: מילים של תקווה (3 דקות)

הנחייה:

תלמיד/ה או מורה יקריא/ת את השיר "עכשיו כמו אוויר לנשימה" מאת אלחנן ניר, המלווה את המיזם.

אנחנו צריכים תורה חדשה / אלחנן ניר
עכשיו כמו אוויר לנשימה
אנחנו צריכים תורה חדשה.
עכשיו בתוך האויר שנגמר והצואר שנגמחק
אנחנו צריכים משנה חדשה וגמרא חדשה
וקבלה חדשה ועליות נשמה חדשות
ובתוך כל השבר והמלח והחרבה, עכשיו
חסידות חדשה וצינות חדשה
והרב קוק חדש וברנר חדש
ולאה גולדברג חדשה ויחיה דעת חדש
ואמנות חדשה ושיירה חדשה
וספרות חדשה וקולנוע חדש
ומלים חדתי-עתיקין
ונשמות חדשות-עתיקות מהאוצר,
ואהבה חדשה מתוך הבכיה הנוראה.
כי נשטפנו כלנו בנהרות רעים ובארי
ואין בנו הר ואין עוד לוחות
ואין לנו משה ואין בנו כוחות
ובידינו עכשיו הכל

נתן

3. הדלקת נרות זיכרון ואומץ (3 דקות)

הנחייה: המורה יקריא/ת את ההקדמה הבאה, ויזמין/ת תלמידים להדליק שני נרות: "אנו מדליקים שני נרות. נר אחד הוא נר הזיכרון, לזכר כל אלה שנפלו ונרצחו ב 7.10. הנר השני הוא נר הבחירה האנושית לפעול, **נר האומץ**, **נר הגבורה** אותו מדליקים אנו לכבודם של כל אלה שבחרו בחיים, שבחרו לדבר, שבחרו להאיר. אנו עומדים כעת לדקת דומיה."

(הדלקת נרות ודקת דומיה)

4. סיום הטקס והזמנה לתערוכה (2-1 דקות)

הנחייה: המורה יסכם/ת ויזמין/ת את התלמידים להתחיל את המסע האישי בתערוכה. "תודה לכם על שיתוף הפעולה וההקשבה. אתם מוזמנים כעת להיכנס למרחב של התערוכה, להתבונן בשקט, ולקחת את הזמן שלכם למצוא את האור האישי שלכם. זכרו, **בין כל סיפור כאב, חפשו גם את הגבורה, את הבחירה, ואת האור הקטן שמאיר**. אנא שמרו על כבוד למקום ולסיפורים."

אופציה שנייה – טקס בכיתה – פתיחה

מערך שיעור מובנה למורה: מסע בין עדויות

1. פתיחה בכיתה (15 דקות):

פעילות פתיחה בכיתה: הדלקת האור

מטרה: יצירת מרחב רגשי ומכבד בכיתה, והכנת התלמידים למסע הלימודי. אורך הפעילות כ-15-10 דקות.

הנחייה: המורה יקריא/ת את הטקסט הבא: "תלמידים ותלמידות יקרים, ברוכים הבאים למיזם 'וּבְחֶרֶת' ולשבוע של התבוננות פנימית. השנה אנחנו פותחים את שנת הלימודים בצל אירועים שעיצבו מחדש את חיינו. המיזם הזה מבקש לאפשר לנו לעצור לרגע, להקשיב לקולות אמיתיים ולחפש יחד, בתוך השבר, את נקודת האור. העדויות שנפגוש אינן רק סיפורים. אלה סיפורים על מנהיגות, על אומץ ועל בחירה. על אנשים שהיו בחושך הכי גדול, ובחרו להאיר. על מי שהיו קורבנות, ובחרו להיות גיבורים. על ניצולים שבחרו להעז, ולדבר. המסע שלנו הוא לחפש את המנהיגות הזו בתוכנו, את הבחירה שלנו בטוב, ואת האומץ להאיר. אנחנו מזמינים אתכם להיכנס למסע פנימי, לחפש את האור שבסיפורים, ולמצוא את הבחירה שלכם."

הדלקת נרות זיכרון ואומץ (3 דקות): "אנו מדליקים שני נרות. נר אחד הוא נר הזיכרון, לזכר כל אלה שנפלו ונרצחו. הנר השני הוא נר האומץ, נר הגבורה, נר הבחירה – אותו מדליקים אנו לכבודם של כל אלה שבחרו בחיים, שבחרו לדבר, שבחרו להאיר. אנו עומדים כעת לדקת דומיה."

(הדלקת נרות ודקת דומיה)

סיום הפתיחה (2-1 דקות): "תודה לכם על שיתוף הפעולה וההקשבה. אתם מוזמנים כעת להיכנס למרחב של התערוכה, להתבונן בשקט, ולקחת את הזמן שלכם למצוא את האור האישי שלכם. זכרו, בין כל סיפור כאב, חפשו גם את הגבורה, את הבחירה, ואת האור הקטן שמאיר. אנא שמרו על כבוד למקום ולסיפורים."

2. הביקור בתערוכה (30 דקות):

- אפשרו לתלמידים להסתובב בחופשיות בין העדויות ולענות על השאלות בדף ההנחיה.
- שמרו על נוכחות מתונה ורגישה במרחב, וענו על שאלות תלמידים במידת הצורך.

3. פעילות סיכום בכיתה (30 דקות): מעגל השיח

מטרה: איסוף חוויות, עיבוד רגשי וחיבור בין הכלל לפרט. מעגל השיח הוא הלב של המפגש, המקום שבו התלמידים יכולים לבטא את רגשותיהם ולחלוק את המחשבות שלהם מתוך התבוננות בעדויות.

אופי הפעילות: ישיבה במעגל על מנת ליצור תחושה של שוויון, הקשבה וביטחון.

4. פתיחת המעגל (5 דקות):

התחילו בקריאה מחודשת של הבית מתוך השיר "עכשיו כמו אוויר לנשימה" מאת אלחנן ניר

אנחנו צריכים תורה חדשה / אלחנן ניר
 עכשיו כמו אור לנשימה
 אנחנו צריכים תורה חדשה.
 עכשיו בתוך האור שנגמר והצואר שנגמחק
 אנחנו צריכים משנה חדשה וגמרא חדשה
 וקבלה חדשה ועליות נשמה חדשות
 ובתוך כל השבר והמלח והחרבה, עכשיו
 חסידות חדשה וציונות חדשה
 והרב קוק חדש וברנר חדש
 ולאה גולדברג חדשה ויחיה דעת חדש
 ואמנות חדשה ושיירה חדשה
 וספרות חדשה וקולנוע חדש
 ומלים חדתי-עתיקין
 ונשמות חדשות-עתיקות מהאוצר,
 ואהבה חדשה מתוך הבכיה הנוראה.
 כי נשטפנו כלנו בנהרות רעים ובארי
 ואין בנו הר ואין עוד לוחות
 ואין לנו משה ואין בנו כוחות
 ובידינו עכשיו הכל
 נתן

שאלו את התלמידים: "לאחר הביקור בתערוכה, איך המילים הללו מהדהדות בכם כעת?".

שאלות לקפלי שיח (20 דקות):

במעגל, הציעו לתלמידים להתייחס לשאלות הבאות, והקשיבו להם בסבלנות, ללא שיפוטיות:
שאלה אישית: "מתוך העדויות שראיתם, באיזה סיפור מצאתם הכי הרבה 'אור' או 'בחירה'?"
שאלה רגשית: "איזה רגש, חוויה או מחשבה חדשה עלו בכם בעקבות הסיפורים שקראתם?"
שאלה ערכית: "האם יש פעולה של אומץ, מנהיגות או חסד שראיתם בסיפורים ושאתם מרגישים שהייתם רוצים
 לאמץ בעצמכם?"
שאלה קבוצתית: "איך נרגיש את ה'אחריות' וה'בחירה' שמוזכרות בשיר כאן, בכיתה שלנו?"
הנחייה למורה: אפשרו לשיח להתפתח באופן טבעי. אין צורך שכל תלמיד ישיב על כל שאלה. המטרה היא
 לפתוח צוהר לשיח כן ואמיתי.

סגירת המעגל (5 דקות):

הקריאו קטע או שיר נוסף שמחזק את התקווה והאחריות.
 הזמינו כל תלמיד לסיים את המפגש במילה אחת או במשפט קצר המתאר את התחושה או את הבחירה שהוא
 לוקח מהיום.

דף הנחייה לתלמיד/ה: מציאת נקודת האור

שם התלמיד/ה _____ תאריך _____

הנחיה: בזמן שאתה מסתובב בין העדויות, התבונן, הרגש, ובחר עדות אחת שנגעה בך במיוחד. כתוב עליה ועל מה שהיא מעוררת בך.

1. שם העדות / נושא הסיפור: _____

2. איזה רגש הסיפור מעורר בך? (סמן/י את המתאים ורשום/י עוד אם תרצה/י):

- עצב
- הזדהות
- השראה
- פחד
- אחרות
- תקווה
- אחר: _____

3. מצא/י בסיפור "נקודת אור" - פעולה של חסד, גבורה, אהבת אדם, או כל בחירה טובה שהדמויות עשו. תאר/י אותה במילים שלך.

4. מה הבחירה שלך? איזו מחשבה, תחושה או פעולה קטנה אתה לוקח איתך מהסיפור הזה?

שיתוף בזוגות וסיכום במליאה

כדי לאפשר לתלמידים לעבד את התחושות באופן אינטימי יותר לפני השיתוף במעגל הגדול, ניתן לבחור באופציית שיתוף בזוגות. זוהי דרך מצוינת לתת ביטוי לכל הקולות, גם לתלמידים שפחות נוטים לשתף בפומבי.

1. שלב ראשון: שיתוף בזוגות (10 דקות)

- הזמינו את התלמידים להתיישב בזוגות.
- הנחו אותם לשתף אחד את השני בתשובות שמילאו בדף ההנחיה: איזו עדות נגעה בהם, איזו "נקודת אור" הם מצאו ומהי ה"בחירה" הקטנה שהם לוקחים איתם מהסיפור.
- הדגישו כי מדובר במרחב של הקשבה, וכי עליהם לתת לכל אחד מבני הזוג את הזמן שלו לדבר.
- שמרו על סביבה שקטה בכיתה, והסתובבו בין הזוגות כדי להיות נוכחים וזמינים.

2. שלב שני: מעגל סיכום (15 דקות)

- בקשו מהתלמידים לחזור למעגל המליאה.
- פתחו את המעגל בשאלה: "איזה 'אור' מיוחד גילית אצל החבר/ה שדיברת איתו? איזו בחירה שלו/ה ריגשה אותך במיוחד?".
- השאלה הזו מעבירה את הפוקוס מהסיפור האישי (שלעיתים קשה לשתף) אל ההתבוננות באחר, ומאפשרת שיח מכבד, חיובי ובונה.
- התייחסו באופן מפורש לתלמידים ששיתפו, חזרו על נקודות מרכזיות, והדגישו את החשיבות של ההקשבה והתמיכה ההדדית שהתרחשו.
- ניתן גם לאפשר למספר תלמידים שמרגישים בנוח לשתף משהו שהם עצמם כתבו בדף.

3. שלב שלישי: סגירת המעגל (5 דקות)

- הקריאו קטע או שיר נוסף שמחזק את התקווה והאחריות.
- הזמינו כל תלמיד לסיים במילה אחת או במשפט קצר המתאר את התחושה או את ה"בחירה" שהוא לוקח מהיום, כעת כשהוא מחובר יותר לעולמם הפנימי של חבריו לכיתה.

פעילות סיכום בכיתה (30 דקות): מעגל השיח

מטרה: איסוף חוויות, עיבוד רגשי וחיבור בין הכלל לפרט. מעגל השיח הוא הלב של המפגש, המקום שבו התלמידים יכולים לבטא את רגשותיהם ולחלוק את המחשבות שלהם מתוך התבוננות בעדויות. אופי הפעילות: ישיבה במעגל על מנת ליצור תחושה של שוויון, הקשבה וביטחון.

פתיחת המעגל (5 דקות):

- התחילו בקריאה מחודשת של הבית מתוך השיר "עכשיו כמו אוויר לנשימה" מאת אלחנן ניר.
- שאלו את התלמידים: "לאחר הביקור בתערוכה, איך המילים הללו מהדהדות בכם כעת?".

שאלות לקלפי שיח (20 דקות):

במעגל, הציעו לתלמידים להתייחס לשאלות הבאות, והקשיבו להם בסבלנות, ללא שיפוטיות. ניתן לבחור שאלות מתוך הרשימה הבאה:

1. שאלות אישיות (מעגל אני)

איזו עדות נגעה בך
הכי עמוק ולמה?

מהי הבחירה
הקטנה ביותר
שעשית היום מתוך
מנהיגות פנימית?

איך הרגשת
כשקראת על
גבורה של אדם
שהכרת, או שלא
הכרת?

איזה רגש חדש
למדת על עצמך
מתוך הסיפורים
ששמעת?

אם היית כותב עדות
על חוויה משמעותית
בחייך, מה היה שם
העדות?

מה הדבר האחד בך
שנותן לך אור וכוח?

איך אתה מתמודד
עם רגעים של קושי?
האם מצאת
השראה בסיפורים?

איזה מסר היית רוצה
להעביר לעצמך
הצעיר יותר, אחרי
מה שלמדת
מהעדויות?

מהי מנהיגות עבורך,
בתוך החיים
האישיים שלך?

איזה 'אור' מיוחד
גילית בעצמך
השבוע?

2. שאלות קהילתיות (מעגל משפחה וקהילה)

האם הסיפורים
השפיעו על הדרך
שבה אתה מתייחס
לחברים שלך? איך?

איך אתה יכול להביא
את ה"אור" שגילית
בעצמך לידי ביטוי
בכיתה או בחברה?

איזו עדות הראתה
לך את כוחה של
ערבות הדדית?

מצא/י בסיפורים
דוגמה למעשה קטן
של חסד שהוביל
לשינוי גדול.

איך לדעתך יכולה
הכיתה שלנו להיות
מקום בטוח יותר
לשיח על רגשות

מהי אחריות
קהילתית בעיניך? תן
דוגמה מהיום-יום
שלך.

אם היית צריך לבחור
משימה קהילתית
אחת בהשראת
העדויות, איזו
משימה זו הייתה?

איך נוכל להזמין עוד
קולות שונים ומגוונים
למעגל השיח שלנו

מה יכולה הקהילה
שלנו ללמוד
מהסיפורים שקראנו

איך נדאג
שהסיפורים ימשיכו
לחיות ולא ישכחו?

3. שאלות לאומיות (מעגל המדינה)

מהי מורשת
עבורך, ואיך
העדויות קשורות
למורשת שלנו

איך הבחירה של
הדמויות בסיפורים
קשורה לבחירה
של כל אחד
מאיתנו בעתיד
המדינה

איזו עדות גרמה
לך לחשוב מחדש
על המשמעות של
להיות אזרח
ישראלי

אם היית יכול
לתרום דבר אחד
למען החברה
הישראלית, מהו
היה

איך לדעתך
הזיכרון הלאומי
משפיע על
החברה והמדינה
שלנו

מה המסר שהיית
רוצה להעביר
למנהיגי המדינה
שלנו, מתוך
העדויות?

איזה ערך של
המדינה עולה
מתוך העדויות
שקראנו

איזה שינוי קטן
היית רוצה לראות
במדינה,
בהשראת האור
שמצאת בעדויות

מה התפקיד של
הנוער, לדעתך,
בבניית חברה
מתוקנת?

מה הופך את ישראל
למקום שאנחנו
בוחרים בו, למרות
כל הקשיים?

הנחייה למורה:

אפשרו לשיח להתפתח באופן טבעי. אין צורך שכל תלמיד ישיב על כל שאלה. המטרה היא לפתוח צוהר לשיח כן ואמיתי.

סגירת המעגל (5 דקות):

הקריאו קטע או שיר נוסף שמחזק את התקווה והאחריות.
הזמינו כל תלמיד לסיים את המפגש במילה אחת או במשפט קצר המתאר את התחושה או את הבחירה שהוא לוקח מהיום.

פרק 2: המעגל הראשון - אני

2

יסודות המנהיגות הפנימית

פרק זה מוקדש למעגל האינטימי והבסיסי ביותר: עולמו הפנימי של התלמיד. מטרתנו היא לאפשר לכל תלמיד ותלמידה להתבונן פנימה, לזהות את ההד הרגשי שהעדויות מעוררות, ולגלות את הכוחות הפנימיים הייחודיים לו. אנו מכנים זאת "מנהיגות פנימית" - היכולת לקחת אחריות על עולמך הרגשי, לא להדחיק את הקושי, אלא להשתמש בו כנקודת פתיחה לצמיחה. הבחירה הראשונה והחשובה ביותר היא לבחור להיות נוכח בתוך עצמך, להקשיב ללב ולזהות את האור הפנימי הייחודי שלך.

מערך שיעור מובנה למורה: המסע פנימה

משך השיעור: 90 דקות

מטרות:

- התלמיד יזהה רגשות שונים שעולים בו בעקבות קריאת העדות.
- התלמיד יתחבר למושג "מנהיגות פנימית" ככוח לפעולה.
- התלמיד ימצא "נקודת אור" בסיפור ויתרגם אותה ל"בחירה" אישית ומוחשית בחייו.

הכנה למורה:

1. **בחירת עדות:** בחר/י עדות אחת מתוך המאגר או קטעי המקורות שנגעה בך במיוחד ומתאימה לגיל התלמידים. עדות זו תשמש כטקסט המרכזי לשיעור.
2. **הכנת דף עבודה:** הדפס/י את דף העבודה "המסע פנימה" עבור כל תלמיד (ראו נספח בסוף המערך).
3. **יצירת מרחב בטוח:** סדר/י את הכיתה כך שיתאפשר שיח אישי בזוגות ועבודה עצמית שקטה.

מהלך השיעור:

1. פתיחה: דלתות נפתחות (10 דקות)

- בקש/י מהתלמידים לשבת במעגל ולעצום את עיניהם למשך דקה אחת. השמע/י מוזיקה ישראלית שקטה ומרגיעה.
- התחל/י בקריאת מילים אלו בקול רגוע: "היום אנחנו נכנסים לחדר הכי פרטי שלנו - הלב שלנו. היום, אנחנו לא נחפש תשובות גדולות, אלא נקשיב פנימה. נראה איזו דלת נפתחת לנו היום".
- הצג/י את העדות שנבחרה וקרא/י אותה בקול רם, ברור ורגיש.

2. פעילות מרכזית: המסע פנימה - עבודה אישית (40 דקות)

- חלק/י לתלמידים את דף העבודה.
- הסבר/י את המושגים:

רגשות: "הסיפורים הללו יכולים לעורר בנו מגוון רחב של רגשות. אין רגש נכון או לא נכון. המטרה היא להקשיב ללב ולתת לו שם".

נקודת אור: "בכל סיפור של קושי, יש בדרך כלל גם נקודה של טוב, של גבורה או של בחירה. נסה/י למצוא את הנקודה הזו בסיפור, את הרגע שבו האדם בחר לפעול".

הבחירה שלי: "לאחר שמצאת את נקודת האור, חשוב איך היא מתחברת לחיים שלך. איזו בחירה קטנה אתה יכול/ה לעשות היום או השבוע, בהשראת הסיפור ששמעת?"
• אפשר/י לתלמידים לעבוד על דף העבודה בשקט ובאופן עצמאי.

3. שיתוף וסיכום במעגל: רשות הדיבור (30 דקות)

• הזמן/י את התלמידים לחזור למעגל ולסכם את פעילותם האישית.
• הציע/י להם לשתף, אבל הדגש/י כי מדובר במרחב רשומי לחלוטין. אין חובה לשתף, ואפשר גם לומר "אני מעביר/ה".
• השאלות המנחות יכולות להיות:
"אם תרצה/י לשתף, באיזה רגש מצאת את עצמך מתוך הסיפור?"
"האם מצאת 'נקודת אור' בסיפור? מהי?"
"מהי ה'בחירה' הקטנה שלקחת איתך מהסיפור הזה?"
• הנחייה למורה:
תפקידך במעגל הוא להקשיב ללא שיפוטיות.
כאשר תלמיד/ה משתף/ת, ענה/י בהתייחסות קצרה ומכבדת, למשל: "תודה על השיתוף", "אני מעריך/ה את הכנות שלך".
הימנע/י מפרשנות, יעוץ או ניסיון "לפתור" את התחושה של התלמיד/ה. המטרה היא ליצור מרחב שבו רגשות מותרים.

4. סגירה: מילה אחרונה (10 דקות)

• בקש/י מכל תלמיד/ה לסיים את המפגש במילה אחת המתארת את התחושה, הרגש או הבחירה שהוא/היא לוקח/ת איתו/ה הביתה.
• הזכרי/י לתלמידים כי המסע הפנימי אינו מסתיים כאן, והזמנתם להמשיך לחפש את האור בתוכם גם בימים הבאים.

מערך שיעור: מעגל הדילמה והבחירה - "מה היית עושה?"

מטרת השיעור:

לאפשר לתלמידים להתמודד עם דילמה מוסרית, להבין את המורכבות שבתהליך קבלת החלטות, ולחבר את מושגי המנהיגות, האומץ והבחירה לפעולה יום-יומית.
ההמלצה שלנו להתחיל ולהתמקד באירועים מתוך חיי התלמידים בהם הם נדרשו לבחור בחירה ערכית לפעול ולא לשתוק ולנסות להבין מה הניע אותם? ממה חששו? מה היה המחיר לפעולתם אם היה מחיר? מה היה מחיר לאי פעולתם במקרה? אירועי ה-7.10 הם קשים ואלימים מאוד, אי אפשר לדעת כיצד אדם היה פועל. הרצון שלנו הוא לברר ערכית ואנושית ממרחבי חיי התלמידים והאתגרים שיש בהם.

הנחייה למורה:

מעריך זה דורש יצירת מרחב בטוח במיוחד, שבו אין "תשובה נכונה" או "שגויה". תפקידך הוא לאפשר לתלמידים לנהל שיח כנה, להקשיב לקולות שונים ולכבד כל דעה, גם אם היא שונה. הדגש הוא על תהליך החשיבה, ולא על התוצאה.

הכנה לפני השיעור

- **בחירת עדות:** מומלץ לבחור עדות עם דילמה ברורה ומוחשית שמתאימה לגיל התלמידים. למשל, סיפור על אדם שהיה צריך לבחור בין להסתכן כדי לעזור לאחר, לבין להישאר במקום בטוח.
- **הכנת שאלות דיון:** התמקד/י בשאלות פתוחות המעודדות רפלקציה, כגון: "מה היו האפשרויות שעמדו בפניו/ה?", "מה לדעתכם/ן עבר לו/לה בראש באותו רגע?", "האם הייתם/ן עושים את אותה בחירה? למה?".
- **הכנת "קלפי דילמה":** הכן/י פתקים קטנים או דף עבודה עם כותרת הדילמה ושאלות מנחות לדיון בקבוצות קטנות. מומלץ להדפיס ולגזור מראש את הדילמות המוצעות בנספח המצורף.

מהלך השיעור

1. פתיחה: חיבור מחשבתי (10 דקות)

- בקש/י מהתלמידים להיזכר בעדות מהשיעור הקודם שנגעה בהם.
- התחל/י את השיעור במשפט: "היום נתבונן לרגע לא רק בלב, אלא גם בראש. נשאל את עצמנו, אחרי ששמענו על המעשה, מה עבר לגיבור/ה בראש באותו רגע של בחירה?".
- הצג/י את העדות שנבחרה וקרא/י אותה בקול.

2. פעילות בקבוצות קטנות: מנתחים את הדילמה (30 דקות)

- חלק/י את התלמידים לקבוצות קטנות (3-4 תלמידים).
- הענק/י לכל קבוצה "קלף דילמה" (ניתן להשתמש בדוגמאות בנספח).
- בקש/י מהתלמידים לדון בשאלות המופיעות על הקלף.
- הנחיה למורה: הסתובב/י בין הקבוצות, הקשב/י לשיח ועודד/י דיון פתוח. במידת הצורך, ניתן להזכיר לתלמידים את מושג ה"מנהיגות" - היכולת לקבל החלטה שמשפיעה על אחרים.

3. דיון במליאה: קולות שונים, בחירה משותפת (40 דקות)

- בקש/י מנציג/ה מכל קבוצה לשתף את עיקרי הדיון, ובמיוחד את התשובה לשאלה "מה הייתם/ן עושים?".
- נהל/י דיון כיתתי שמעודד השוואה וניתוח. שאל/י שאלות כמו:
 - "מה דעתך על הבחירה של הדמות בסיפור?"
 - "האם יש הבדלים בין הבחירה של הדמות לבחירות שלכם/ן? מה הם?"
 - "האם פחד הוא אויב האומץ? או אולי הוא חלק הכרחי ממנו?"
 - "מה ההבדל בין 'בחירה' ל'דחף'?"
 - "איך הדילמה הזו קשורה לחיינו היום?"
- הנחיה למורה: בשיח זה, הדגש/י כי אומץ אינו היעדר פחד, אלא היכולת לפעול למרות הפחד. הדגש/י כי מנהיגות אינה רק תפקיד, אלא יכולת להשפיע באמצעות בחירה.

4. סיכום: כוחה של בחירה (10 דקות)

- בקש/י מכל תלמיד/ה לכתוב על פתק קטן משפט אחד שמסכם את התובנה המרכזית שלו מהשיעור.
- המשפט יכול להתחיל ב: "היום הבנתי על בחירה ש...", או "בשבילי, אומץ הוא...", או "אני מאמין/ה ש..."
- אסוף/י את הפתקים וקרא/י כמה מהם בקול, כדי לסכם את מגוון הדעות בכיתה.

נספח דילמות מתוך החוברת: "עכשיו כמו אויר לנשימה"

דילמה מספר 1: עדויות ראשונות : הצלת חיים

צוותי רפואה

א. עדות : טל חיון (47), מנהלת הסיעוד של חטיבת חדרי הניתוח וההתאוששות בבית החולים סורוקה, באר שבע.

תיקון הלב

מתוך שיחה שערכה עימה סהר עדס, 6.2.2024. בבית החולים,

"בשבעה באוקטובר, בוקר שבת, אני והאיש שלי שכבנו במיטה, בשקט, כשהתחלנו לשמוע אזעקות שלא פסקו במשך זמן ארוך מאוד, ארוך מהרגיל. ירדנו לממ"ד, הילדים כבר היו שם, הדלקנו טלוויזיה, המסך כולו נצבע כתום. האיש שלי שהוא קצין משטרה, הריח שמשהו לא בסדר, וברגע שיצאנו מהממ"ד, בסביבות שבע בבוקר, הוא לבש מדים ויצא, לא ידענו לאן אז.

כשהאזעקות התגברו, ידעתי שזה הזמן שלי לצאת לעבודה. מכיוון שכבר הבנו שכנראה יש מחבלים, אמרתי לילדים להישאר בתוך הממ"ד, ונסעתי לבית החולים. בדרך היו אזעקות, יצאתי מהרכב השתטחתי על האדמה, קמתי והמשכתי לנסוע. כשהגעתי, עליתי על מדים, ונכנסתי לתוך חדר הניתוח.

מכיוון שזו שבת, המתכונת הייתה מצומצמת, והיו בה מעט מאוד אנשי צוות. כשהגעתי לחדר ניתוח, היו בו שני פצועים בלבד, אישה בהריון מהפזורה הבדואית שנפצעה מכדור או מרסיס בבטן, והיה צריך לחלץ את העובר, ואיתה נער, כלומר שני חדרי ניתוח עבדו.

כשסובבתי את הראש רגע הצידה, ראיתי נחיל של אנשי צוות רפואי, אחיות, אחים, רופאים, סניטרים, כוחות עזר, כולם הגיעו. כולם הרגישו את אותן תחושות שאני הרגשתי, שקורה פה משהו חריג. תוך עשר דקות מהרגע שנכנסתי לבית החולים, כל אחד – עשר חדרי הניתוח היו מלאים.....בנק הדם פיזר מנות דם כמו בדיוטי פרי, אני לא זוכרת את הזמנים והשעות, יש לי הרבה חורים שחורים מהיום הזה.... לאט לאט הפרטים התחילו להגיע.... פיצוצים הרעידו את המבנה כל הזמן, והמשכנו לעבוד, כי חדרי הניתוח הם אזור ממוגן, אז יחסית הרגשנו בטוחים. בשלב מסוים כשהבנו שהייתה חדירת מחבלים, שאלנו את עצמנו מה יקרה אם ייכנסו מחבלים לחדר ניתוח, אבל זה לא עצר אותנו מלהמשיך. אנשים לא רצו הפסקה. זה הגיע למצב שהבאנו שישיות של מים, והם התרוקנו בשניות, אנשים חטפו בקבוק כמו במרוץ שליחים, והמשיכו לתוך חדר ניתוח.

וכל הזמן הזה אני בעשייה. מנווטת את הכניסה והיציאה של הפצועים מול האחות האחראית של חדר ניתוח בפנים.... בדרך כלל זה תחום מאוד מסודר....אבל פה לא ידענו מה מגיע, הרבה פצועים פונו על ידי אזרחים שאספו אותם בכל מיני מקומות בדרך, אז לא ידענו לאן זה הולך, מה הצפי ומה היעד לסיום.

באיזשהו שלב, מתוך ערמת חפצי הערך, התחילו לצלצל טלפונים של אנשים. אני זוכרת במיוחד מקרה שנכנס חייל פצוע, ואז טלפון צלצל והיה כתוב 'אמא'. באותו הרגע עמדתי והתלבטתי אם לענות, כי מאחוריו אני רואה כבר עוד שלושה פצועים, ואולי זה לא הטלפון שלו, ואולי הילד של האמה הזאת בכלל לא פה, ואם אענה, מה אגיד ? באותו הרגע החלטתי לא לענות, התקשרתי לעובדות הסוציאליות ובקשתי עזרה.

.....

הצוות עבד ללא הפסקה.

כולנו, מתוך תחושת מחויבות קודם כל לבית החולים, ומתוך תחושת אחדות...השארנו בבית את המשפחות, את הילדים והגענו לכאן....ככה ניתחנו ארבעים ושמונה שעות רצופות, בערך מאה וארבעים ניתוחים.

[בבית החולים התבצעו כל העת עשרות פרוצדורות רפואיות נוספות שאינן ניתוחיות]

אנשים לא רצו ללכת הביתה, הם שכבו על שמיכות לנוח שעה שעתיים, כולנו הרגשנו שאנחנו מצילים חיים וחייבים להיות פה. אף אחד לא שאל אם זה התפקיד שלו או לא, אנשים שטפו רצפה... ונכנסו לניתוחים... הרגשנו כולנו בשליחות מטורפת. מה שהיה חשוב לנו זה להעניק את הטיפול הכי טוב, להיות שם בשבילם, להחזיק את היד, להגיד שהם הגיעו למקום בטוח, ששומרים עליהם, שייתנו להם את הטיפול הטוב ביותר.

בסביבות עשר וחצי בלילה התקשרה אלי הבת הבכורה שלי בת העשרים ושתיים. בקול רועד היא ספרה שהקפצו אותה למילואים, היא לוחמת ביחידת חילוץ והצלה, ושהיא צריכה לנסוע לתחנה המרכזית.....

מאז השבעה באוקטובר ועד עכשיו, זה מה שאנחנו ממשיכים לעשות, עבורנו המלחמה לא הסתיימה, המסוקים ממשיכים לנחות פה כל הזמן, ואנחנו ממשיכים לקלוט פצועים ולתמוך במשפחות שלהם. אנחנו ערוכים ביום ובלילה, בדריכות תמידית, וזה גובה מאיתנו מחיר פיזי ונפשי.

יש לנו מעגלי תמיכה מקצועיים...ולצד זה אנחנו גם תומכים זה בזה, מדברים, מביעים כאב, בוכים, יש המון התפרצויות בכי פתאומיות, או שנזכרים באירוע, או שחוזרים לאיזשהם מראות, כשעוד חייל פצוע מגיע. אז אם רואים שמישהו קצת נשבר, עוטפים אותו ומחבקים אותו ומנסים להרים אותו. ואנחנו משתמשים גם המון בהומור. זו הדרך שלנו להתמודד עם הדברים. יש תחושת אחדות גבוהה, תחושת משפחתיות שהייתה גם קודם לכן והתחזקה עכשיו, זה הדג"א המיוחד שלנו. אז בוכים וכואבים ומהר קמים וממשיכים לעשות את מה שאנחנו יודעים לעשות, כי זה המקום הבטוח שלנו וזה מה ששומר אותנו שפויים.

....

במשרד שלי, מתחת לשולחן, עדיין עומדים הסנדלים איתם הגעתי בשבעה באוקטובר. כמו אנדרטה הם ניצבים...ואני מתקשה להחזיר אותם הביתה, יש משהו סימבולי בזה שהם כאן. אולי אני מחכה לסוף, לזמן בו יהיה אפשר **לתקן את הלבבות** המקולקלים שלנו שראו וחוו כל כך הרבה, **ולתקן את הנפשות** שלנו, שגם ליכולת שלהן לשאת כאב יש כנראה גבול".

[רון דהן ומעין אבידן (עורכים), **שבת שבעה באוקטובר**, עדויות, נאספו ונכתבו בידי יוצרים ויוצרות ישראלים, הוצ' כנרת זמורה ביתן, 2024, עמ' 335-331]

שאלות לדין ומחשבה

1. **צמתים של התלבטות והחלטה:** האחות טל חיון מתארת צומתי התלבטות שונים, שבהם נדרשה לקבל החלטות: מהיציאה מהבית ועד לא לענות לטלפון בחדר הניתוח לשיחה שעל הצג מופיע "אמא".
 - סמנו לעצמכם את כל צומתי ההתלבטות שהיא תיארה. איזה מהם, בעיניכם, דרש את ההכרעה המורכבת ביותר? הסבירו מדוע.
2. איזו שאלות הייתם רוצים לשאול את טל חיון ואת עמיתיה בבית החולים [ובכל שאר בתי החולים שעבדו סביב השעון בהצלחת חיים]?
 - כתבו לפחות 3 שאלות ושתפו בכיתה.
 - נסו להשיב בעצמכם על השאלות.
3. טל חיון ציינה שתמיכה רגשית ומקצועית, ותחושת משפחתיות וקהילתיות בקרב צוות העובדים כולם, שימוש בהומור והרבה עזרה הדדית - אלה הדברים שעזרו ועוזרים להם לשרוד את התקופה הקשה הזו.
 - נסו להסביר לעצמכם את חשיבותם של אותם מנגנונים – כתבו במה באה לידי ביטוי חשיבותם?
 - ציינו אילו מהדברים שעליהם הצביעה טל חיון כתומכים מתקיימים במעגלים שלכם – במשפחה, בבית הספר, בתנועת הנוער והקהילה? ואילו הייתם רוצים להוסיף שיהיו לכם?

עדות מספר 2 - נירה שפק בת 57,

אל"ם במילואים, סבתא, תושבת כפר עזה. ח"כ לשעבר, הייתה המח"ט הראשונה בצה"ל ומפקדת העורף באוגדת עזה בעמוד ענן ובצוק איתן. כתושבת האזור ובעלת תפקיד התריעה רבות על הסכנה.

מתוך הראיון עמה:

"ב-7 באוקטובר שמעה יחד עם כולם את הקסאמים ומאוחר יותר גם את היריות והזעקות לעזרה. "חתני יצא לכיתת הכוננות, אז רצתי לבית של הבת שלי כדי להיות איתה ועם הנכדים בממ"ד", היא מספרת. "השעות הראשונות התאפיינו בכאוס גדול, ולכן פתחתי חמ"ל בממ"ד גם כדי לעזור לתושבים וגם כדי לכוון את הצבא ואת הכוחות לבתים הנצורים ולאזורים ששרצו מחבלים. לא היה לי כלום, רק טלפון, שכפ"ץ, קסדה ונעלי בית, אבל בגלל שהייתי אלוף משנה בגזרה הזו, הכרתי את המפקדים ואת דרכי הפעולה במקרה חירום. לכן יצרתי קשר עם הכוחות מיוזמתי, התקשרתי למפקדי הגזרה, מפקדי הצוותים וכל אחראי על הכוח שהגיע לשטח, והכוונתי אותם לאיזה בית להגיע ולאיזו זירה להזרים כוחות".

מראיינת: איך הצלחת להשיג תמונת מודיעין על המתחולל בחוץ מתוך הממ"ד?
"קיבלתי את ההודעות בקבוצות הוואטסאפ ומבתי הקיבוץ שריכזתי והעברתי הלאה. אני מכירה את מפת הקיבוץ כפי שאני מכירה את מפקדי האוגדה, לכן יכולתי לכוון אותם ביעילות".

שפק הבינה מהר מאוד מה מתחולל בשטח, ועל כן ארגנה סביבה כוח חילוץ של יחידות חי"ר שהיו באזור. בעזרתם החלה להיכנס ולצאת אל הבתים, לחלץ את מי שנשאר, לשלוח עזרה לנצורים ולהציל רבים מהם. עם רדת הערב פונו ראשוני הניצולים מכפר עזה, אבל שפק לא הסכימה להצטרף אליהם והתעקשה להישאר עם הכוחות. "הידע שיש לי לא אפשר לי לעזוב את הקיבוץ ביחד עם כולם", היא אומרת בפשטות.

"נשארתי בכפר עזה עוד שלושה ימים והכנסתי את הצבא אל הבתים שבהם היו עדיין מחבלים ותושבים חיים ומתים. לא היה לי כלום, רק טלפון, מזל שהוא פעל. חברתי לכוחות ונכנסתי איתם אל הממ"דים. הכוונתי חילוצים וחילצתי בעצמי, וככל שעברו הימים הפסקנו לחלץ אנשים והתחלתי לזהות את הגופות. זה היה מסע נוראי, לא אנושי. הייתי צריכה לזהות את התושבים ולהבין מי חי ומי מת ולנסות להקל את חוסר הוודאות של המשפחות. היו שלקח שבועיים ויותר לזהות אותם, אבל המשפחה כבר ידעה כי אנחנו זיהינו בקיבוץ. בעזרת נציגי הנהלת הקיבוץ הגענו אליהם וסיפרנו, והם סמכו עליי כי הכרתי את כולם".

זה לא נגמר שם. שפק הצטרפה למחנה שורה כדי לוודא שהזיהוי מתקיים באופן מהיר וכדי להציל זרע מצעירים שנפטרו..."

• נירה וצוותי הרפואה פעלו ליצור תקווה והמשכיות לאדם ולמשפחתו, במידה ויהיה רצון. היו פניות של בנות זוג בנושא כאוב וטרגי זה.

מראיינת: אז למה לדעתך דווקא הסיפור שלך תפס את תשומת הלב הציבורית וריגש כל כך?
"אני חושבת שייצגתי את מה שמצפים מנשים ואנשים לעשות במצבי מצוקה. וגם כי זה סיפור אנושי פשוט. בניגוד לחייל או חיילת שיצאו להילחם ולהציל אחרים מתוקף תפקידם. הסיפור שלי אומר שכל אחד יכול לעשות מעשה ושאתה לא צריך להיות בעל תפקיד או בעל דרגה גבוהה כדי לסייע בחיים ובמצבי חירום. כל אחד יכול להשפיע ולעזור גם ברמת הפרט, וזה כשלעצמו מחזק ונותן תקווה".

מראיינת: עבר כבר זמן מ-7 באוקטובר. כיום, במבט לאחור, היית פועלת אחרת?
"אני כל הזמן בלופ עם עצמי מה יכולתי לעשות אחרת, איך יכולתי להקטין או להגדיל או לחדד. השאלה אם הייתי יכולה לעשות אחרת תלווה אותי תמיד. והתשובה היא שכן, יכולתי לעשות אחרת, אבל זה חלק מהעניין

של לדעת לחבק את עצמך, כי אנחנו נוטים לייסר ולבקר את עצמנו. אני חושבת שהייתי יכולה לעשות יותר, יכולתי להגיע לבתים נוספים, אולי יכולתי להיות יותר ממוקדת ויותר אסרטיבית. אבל אז אני מסבירה לעצמי שאי אפשר לשלוט בכל דבר ושכל מה שעשיתי היה לטובה".

מראיית: החיים שלך השתנו בעקבות החשיפה?

"אני אומרת בציניות שלמרות שעשיתי המון בכנסת, לא קיבלתי חשיפה כמו שאני מקבלת עכשיו. זה עניין של סדרי עדיפויות. מעניין אותנו כמה שיותר צהוב, כמה שיותר מרגש וגם כמה שנותן יותר בוקס בבטן. אז כן, יש חשיפה, אבל שום דבר לא השתנה אצלי. נשארתי אותה נירה. עומדת בתור. מדברת עם אנשים. לובשת אותם בגדים. נפגשת עם אותם חברים. חזרתי לעסוק במה שעושה אותי מאושרת, כמו לפסל בחומר. אני יודעת מי אני, ומבינה שגם בגיל 57 אפשר להשתנות. כשהייתי צעירה הייתי אומרת, זה מה יש, כיום אני אומרת, בכל גיל אתה יכול ללמוד איפה ומתי אתה נלחם את המלחמות שלך".

נירה לא מרגישה גיבורה.

שאלות לדיון:

1. נירה בחרה להישאר בכפר עזה גם כשהיה לה סיכוי להתפנות. מה אתם חושבים גרם לה להחליט כך?
2. היא פעלה לא מתוך תפקידה הרשמי אלא כ"אזרחית עם ידע". מה זה מלמד אותנו על האחריות של כל אדם, גם בלי דרגה או סמכות?
3. אילו כישורים עזרו לה להצליח – ידע צבאי, היכרות עם הקהילה, או תושייה אישית? מה הכי חשוב בעיניכם?
4. נירה אמרה: "הסיפור שלי אומר שכל אחד יכול לעשות מעשה". האם אתם מסכימים? תנו דוגמה מחיי היומיום שבה אפשר "לעשות מעשה".
5. היא התלבטה אם יכלה לעשות יותר. איך לדעתכם אפשר לחיות עם השאלות האלו? ומה זה מלמד על קבלה עצמית אחרי קושי?

עדות מספר - 3 ענבל ליברמן רבש"צית,

"בת 26 הרבש"צית של קיבוץ ניר עם, עובדת כיום כמקעקעת. חמישה חודשים חלפו מאז הטבת, והיא מוצאת נחמה וריפוי בהטבעת חותם קעקועים אומנותי. חרף גילה הצעיר הצליחה בתושייה ובאומץ להגן על הבית ולמנוע מהמחבלים להיכנס לשערי הקיבוץ בשבת השחורה.

"התעוררתי ל'צבע אדום', היא משחזרת את אירועי אותו בוקר. "אצלנו בקיבוץ כל כך קרובים, ששומעים כל בום ויודעים לזהות כל רעש, אבל בבוקר ההוא שמעתי רעשים שלא שמעתי מעולם. מהר מאוד הבנתי שמדובר במתקפת טרור. התפקיד שלי היה לצייד את חברי כיתת הכוננות בנשק. שמתי על"י את האקדח, רצתי לנשקיה והתחלנו לחלק שכפ"צים ונשק. חברי כיתת הכוננות תפסו מקומות ליד הגדר, ואני יצאתי לכיוון החמ"ל. כשראיתי את האחראי על החשמל ממחר אל הגנרטור כי החשמל נפל, עצרתי אותו ואמרתי לו אל תדליק את הגנרטור, כי בלי חשמל השערים יישארו סגורים וימנעו מהמחבלים להיכנס. כמה שינסו, לא יצליחו לפתוח אותם. בדיעבד הבנו שהגיע טנדר עמוס במחבלים לשערי הקיבוץ, ראה את השער הסגור והמשיך הלאה".

מראיית: ידעת בכמה מחבלים מדובר?

"לא. גם לא ידעתי כמה עוד יבואו. אבל נערכנו לקראתם ותפסנו עמדות. עמדתי שעות ארוכות מאחורי הבטונדה עם עוד שני חברי כוננות משמאל וימין על הגג. היינו כוח מאוד קטן שהעמדתי בזוגות, בעמדות אסטרטגיות, כדי שנוכל לראות מה קורה ולשלוט על כמה שיותר אזורים. בחטיבה הצפונית לא ענו לנו, כי הם היו בחמ"ל הגדודי והקשר לא תמיד עבד. אומנם היו לנו טלפונים, אבל הרשת נפלה בשש וחצי בבוקר.

מישהו עשה מיסוך על הכל ולא הייתה קליטה. ואז המחבלים הגיעו ברכב אדום והתבצרו במדגרת העופות. ראיתי אותם רצים לכיווננו, אז רצנו דרומה כדי להתקרב והתחיל קרב על הגדר בינינו לבינם. מחבל אחד טיפס על הגדר, חטף כמה כדורים ונפל. עוד מחבל נפל באמצע השדה ועוד כמה הגיעו עד השער. היו שם כמויות, ובכל פעם שהרגנו כמה, הגיעו עוד ועוד. התחלתי לצעוק בקשר, יש לי 16 מחבלים מול העיניים, הם עוד מעט מגיעים אליי, והחיילים שנלחמים בהם פשוט נופלים אחד אחרי השני בשדה. פחדתי שאני הבאה בתור. אבל בחטיבה הצפונית אמרו לי, יש לך רק 16 מחבלים? בכפר עזה יש 80".

רגע המפנה היה כשכוח מהחטיבה הטקטית של מג"ב הגיע לשערי הקיבוץ: "היה קרב מטורף, אבל החיילים הצליחו לחלץ את חבריהם הפצועים תחת אש ולהבריח את המחבלים. כשהכל הסתיים, ספרנו 30 גופות של מחבלים בשדות וליד השער. אם הוא היה פתוח, הכל היה נראה אחרת".

מראיית: מאיפה העוצמה וקור הרוח לקבל החלטות ולהתנהל בשטח תחת אש?

"אני חושבת שפעלתי מתוך ידיעה שהמשפחה שלי והבית שלי מאחוריי, ושאין מישהו אחר, זה רק אנחנו וזה רק עלינו. אבל אני לא מרגישה גיבורה או מיוחדת. אני חושבת שכל מי שהיה בעמדה שלי היה פועל באותה צורה ועושה את מה שצריך ונכון לעשות".

ענבל לא מרגישה גיבורה או מיוחדת. כל אחד לדבריה היה נוהג כך.

שאלות לדין:

1. מה מיוחד בהחלטה שלה לא להפעיל את הגנרטור, ואיך "בחירה קטנה" יכולה להשפיע על חיי רבים?
2. אילו תכונות אופי נדרשו לה כדי לפעול בקור רוח תחת לחץ?
3. ענבל אמרה: "אני לא מרגישה גיבורה, כל אחד היה עושה את זה". – מה דעתכם על המשפט הזה? האם כל אחד היה מסוגל לכך?
4. מה זה אומר לקחת אחריות כשאת "מבוגר אחראי" אחר, אלא רק אתה מול המציאות?
5. אילו מסרים אפשר לקחת ממנה לחיים האישיים – בבית ספר, במשפחה או בקהילה – גם במצבים שאין בהם סכנת חיים?

עדות מספר - 4: צוות קלמנזון

מתוך נימוקי ועדת פרס ישראל,

"האחים מנחם ואלחנן קלמנזון ואחיינם איתיאל זהר יצאו מביתם ביום שבת, שמחת תורה, שבעה באוקטובר 2023, להציל את חייהם של תושבים בקיבוץ העוטף המותקפים...השלושה הגיעו לקיבוץ בארי ונשארו בו. הם נכנסו פעם אחר פעם לתוך הקיבוץ המותקף על מנת להציל את תושבי הקיבוץ.

שלישיית קלמנזון-זהר הצילו מעל 100 תושבים בארבע-עשרה שעות וחצי של חילוץ. את התושבים הללו הם לא הכירו מעולם, אך עשו זאת רק בגלל שהם ישראלים, יהודים, אחים. הם פעלו תוך סיכון חיים עצמי גדול במיוחד, כיוון שמחבלים רבים שהו באותו זמן בבארי.

למרבה הצער, באחד הבתים ארב מחבל לאלחנן קלמנזון, שהוביל את הכוח, ואלחנן נהרג. מנחם ואיתיאל המשיכו במסע החילוץ עוד שעות ארוכות אחר כך, והצילו – במסירות נפש וגוף וברוח גבורה בלתי נתפסת – למעלה ממאה נפשות.

נוסף לכול, צוות קלמנזון הקפיד שהמחולצים יצאו בכבוד אנושי ולא כפליטים חסרי כול, ועל כן, למרות סכנת החיים הממשית שריחפה מעליהם, הקפידו על הכבוד הבסיסי של המחולצים ואפשרו להם להתלבש ולארגן את הציוד האישי הנחוץ להם. הרגישות העדינה שלהם כלפי תושבי בארי הינה קומה נוספת של גדלות נפש של שלושת המחלצים, שאף על פי שבעטין של אותן דקות המתנה יכלו לקפח את חייהם, העדיפו להסתכן עוד ולתת לניצולים גם רווחה נפשית.

אותן שעות ארוכות שבהן לחמו שלישיית קלמנזון-זהר על הצלת חייהם של תושבי בארי הפכו לסמל של גבורה, עוז רוח, גדלות נפש ותושייה מופלאה".

מתוך נאומו של מנחם קלמנזון בטקס קבלת פרס ישראל

"בשבת בצהריים, אלחנן, אחי שכה חסר לי ביום הזה, קרא לאיתיאל ולי לצאת איתו לדרום, בלי להסביר למה זה חשוב. הוא קרא לנו, והלכנו אחריו. "את אחיי אנוכי מבקש". ידענו את הסכנה ולמרות הפחד בחרנו להיכנס פעם אחר פעם. לא שאלנו את עצמנו למה אנחנו עושים את זה, ה"למה" היה ברוך. באמצע אותו הלילה היינו כבר עייפים, אך למרות הפחד לא יכולנו להפסיק, כמו שהסביר איתיאל: "כאשר אתה יודע שאחריך בסכנה, אין לך באמת חופש בחירה".

כשהגענו לבית משפחת מאיר בבארי, מיכל סירבה לפתוח את דלת הממ"ד, היא ואחותה פחדו מדי. מיכל מבעד לדלת התחננה אליי: "תדבר, שנשמע את העברית שלך", והיא לא פתחה עד אשר צעקתי אליה "שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד". והדלת נפתחה מיד. אתוודה, לא הייתה זו תפילה, זו הייתה זעקה: "אני יהודי, אני פה בשבילך, בבקשה תפתחי את הדלת".....

מתוך: אתר פרס ישראל, משרד החינוך

שאלות לדיון

1. מנחם אמר בנאומו ש"כאשר אתה יודע שאחריך בסכנה, אין לך באמת חופש בחירה". – מה דעתכם על המשפט הזה? האם תמיד יש לנו בחירה?
2. הצוות לא הכיר את תושבי בארי ובכל זאת סיכנו את חייהם למענם. מה זה מלמד על מושג ה"אחוזה" ביהדות ובחברה בכלל?
3. מדוע לדעתכם היה חשוב להם להקפיד על כבודם של המחלצים (שיתלבשו, שייקחו ציוד), גם תחת סכנת חיים?
4. אם הייתם במקומם – האם הייתם מצטרפים לאח/חבר שקורא לכם לבוא למקום מסוכן כדי להציל אחרים? מה היה עובר לכם בראש?
5. איזה מסר או ערך אפשר לקחת מהעדות הזו לחיי היומיום שלכם בבית הספר או בקהילה?

הקדמה: מה עושים עם הבחירה?

לאחר שהתלמידים חקרו דילמות מוסריות, התמודדו עם ה"קול בראש" ודנו באפשרויות שונות, זה הזמן להעביר את התובנה מההיבט המחשבתי-רגשי לפעולה. יצירת תוצר מוחשי משמשת ככלי לעיבוד והבעה של התובנות האישיות. היא מאפשרת לתלמיד לסכם עבור עצמו את ה"בחירה" האישית שלו, ולהפוך את מה שלמד לכוח מניע.

אפשרויות ליצירת תוצר אישי (למורה ולתלמיד)

הנחיה למורה: ניתן להציג לתלמידים את כל האפשרויות ולאפשר להם לבחור את הדרך המועדפת עליהם, או לחלק את הכיתה לקבוצות, כאשר כל קבוצה מתמקדת בתוצר שונה.

1. לוח קולאז' / לוח חזון אישי

• **פעילות:** התלמיד יוצר לוח קולאז' אישי המורכב מתמונות, מילים וצבעים, המייצגים את "נקודת האור" או את ה"בחירה" שלקח/ה מתוך הדילמה.

• **המטרה:** לחבר את הבחירה האישית להיבט ויזואלי וליצור "מצפן" אישי שילווה אותו/ה.

• **חומרים:** בריסטולים, מספריים, דבק, עיתונים, מגזינים ישנים, תמונות מודפסות, צבעים.

• **שאלה מנחה:** "איך נראית הבחירה שלך? איך נראית המנהיגות הפנימית שבחרת?"

2. שיר או סיפור קצר

• **פעילות:** התלמיד כותב שיר, פואמה או סיפור קצר בהשראת הדילמה והבחירה שלו. ניתן להחליט על

מבנה, למשל: שיר על הרגע של הדילמה, או סיפור קצר שממשיך את העדות אחרי רגע הבחירה.

• **המטרה:** לאפשר הבעה אישית באמצעות מילים ופיתוח שפה רגשית.

• **שאלה מנחה:** "אם הבחירה שלך הייתה סיפור, מה היה הרגע המרכזי שבו הוא התרחש?"

3. מכתב אישי

• **פעילות:** כתיבת מכתב אישי.

מכתב לעצמי: מכתב לעצמי העתידי, המזכיר לי את הבחירה שקיבלתי ואת הכוח שמצאתי בעקבותיה.

מכתב לדמות: מכתב לדמות מהעדות שקראנו. אפשר לשבח אותה, להביע הסכמה או חוסר הסכמה עם בחירתה, לשאול אותה שאלות.

• **המטרה:** ליצור רפלקציה עמוקה ולפתח אמפתיה כלפי הדמות מהסיפור.

• **שאלה מנחה:** "מה המילה או המשפט החשובים ביותר שאת/ה רוצה לומר לעצמך או לדמות

מהסיפור?"

4. יצירה ויזואלית

- **פעילות:** יצירת ציור או פסל שמסמל את הדילמה, את רגע הבחירה או את ההחלטה שהתקבלה.
 - **המטרה:** להשתמש באמנות ככלי לביטוי רגשות ותהליכים פנימיים באופן לא מילולי.
 - **שאלה מנחה:** "איזה צבעים, צורות או חומרים יכולים לייצג את הרגשות ואת הבחירה שלך?"
- אופנים נוספים להעברת השיעור
- **שיטת "כיסאות חמים":** בוחרים תלמיד אחד להיות "הדמות" מהסיפור, ושאר התלמידים מראיינים אותו, ושואלים שאלות על הדילמה.
 - **שיטת "מעגלי הקשבה":** מחלקים את הכיתה למעגלים קטנים, וכל תלמיד מקבל דקה שלמה לדבר על בחירתו האישית ללא הפרעה.

אופנים נוספים להעברת השיעור

- **שיטת "כיסאות חמים":** בוחרים תלמיד אחד להיות "הדמות" מהסיפור, ושאר התלמידים מראיינים אותו, ושואלים שאלות על הדילמה.
- **שיטת "מעגלי הקשבה":** מחלקים את הכיתה למעגלים קטנים, וכל תלמיד מקבל דקה שלמה לדבר על בחירתו האישית ללא הפרעה.

פרק 3: המעגל השני - משפחה וקהילה

3

ממעגל ה"אני" למעגל ה"אנחנו"

לאחר שהתבוננו פנימה, הקשבנו לקול הפנימי וגילינו את כוחה של בחירה אישית, הגיע הזמן להרחיב את המעגל. פרק זה עוסק בחיבור בין הכוח הפנימי של כל תלמיד ותלמידה למרקם הקהילתי הרחב יותר. מטרתנו היא לאפשר לתלמידים לראות את הקהילה לא רק כמקום, אלא כרשת של קשרים, חוויות משותפות ושברים שמתאחים.

קונספט: וואבי-סאבי (Wabi-Sabi) קהילתי

"וואבי-סאבי" הוא מושג אסתטי יפני, שמדבר על מציאת יופי בפגמים, בארעיות ובחוסר השלמות. הוא מעריך את היופי הנמצא בדברים פגומים או בלתי שלמים, ואת החשיבות של הסימנים שהזמן הותיר בהם. בהקשר הקהילתי, הוואבי-סאבי יכול לשמש ככלי חינוכי עוצמתי: הוא מאפשר לנו להתבונן בשברים של הקהילה (הכאב, האובדן, הקושי) לא ככישלון, אלא כחלק מסיפור הגבורה וההתאוששות שלה. כמו באמנות הקינטסוגי היפנית, בה מתקנים כלי חרס שבורים בעזרת זהב, כך ניתן להדגיש דווקא את סדקי הקהילה כנקודות של אור, חיבור וריפוי.

העשרה למורה: הרחבה על קונספט הוואבי-סאבי והקינטסוגי

וואבי-סאבי: יופי של חוסר שלמות

הקונספט של וואבי-סאבי (Wabi-Sabi) במקורו באסתטיקה היפנית, ומשמעותו המילולית היא "יופי של דברים פגומים או ארעיים". הוא מעודד אותנו לאמץ את חוסר השלמות כחלק טבעי מהחיים, ולהתבונן בתהליכי ההזדקנות והבלאי כבעלי יופי ואופי משלהם. במקום לשאוף לשלמות סטרילית, וואבי-סאבי מלמד אותנו להעריך את טביעות הזמן, את חוסר הסימטריה ואת האותנטיות הגלומה בכל פגם.

קינטסוגי: לא להסתיר את השבר, אלא להאיר אותו

קינטסוגי (Kintsugi) היא אמנות תיקון יפנית המיישמת את עקרונות הוואבי-סאבי. בטכניקה זו, כלי חרס שבור אינו מושלך, אלא מודבק מחדש באמצעות שרף לכה מעורבב עם אבקת זהב, כסף או פלטינה. הרעיון הוא לא להסתיר את השבר, אלא להאיר אותו ולתת לו מקום של כבוד. קו הזהב מדגיש את ההיסטוריה של הכלי, את השבר שחווה ואת תהליך הריפוי והאיחוי שעבר. הוא מראה שהכלי לא רק שרד, אלא הפך ליפה ומיוחד יותר דווקא בגלל השבר.

חיבור לעדויות ולסיפורים של 7 באוקטובר

החיבור בין קונספט זה לסיפורים והעדויות הוא עוצמתי במיוחד:

1. "שבר" (הוואבי): האירועים יצרו שבר עמוק - לא רק ברמה האישית (אובדן, טראומה, פחד) אלא גם ברמה הקהילתית והחברתית. הקרע נראה בבירור בסיפורי היישובים שהתרוקנו, בקהילות שהתפרקו ובאמון שנסדק. העדויות מספקות הצצה כנה וחשופה לשבר הזה, לפגמים ולאותנטיות של הכאב.

2. "הריפוי" (הסאבי): למרות ואף בגלל השבר, צמחו מעשים של גבורה, ערבות הדדית ומנהיגות אזרחית. אלו הם "הכוחות" שהדביקו מחדש את הסדקים, כמו הזהב של הקינטסוגי. היוזמות של האזרחים, ההתנדבות של הקהילות, ותמיכת הבוגרים וההורים - כל אלה מייצגים את קווי החיבור המוזהבים שמחזקים את הקהילה ומעניקים לה יופי מחדש.

3. המסר לתלמידים: המטרה אינה להמעיט בכאב או לנסות "להפוך" אותו לטוב. המטרה היא להכיר בשבר, לתת לו מקום, ובו זמנית להאיר את כוחות הריפוי והחיבור שנוצרו בעקבותיו. הפעילות עם שברי החרס נועדה להמחיש זאת בצורה פיזית: התלמידים מזהים את הכאב (השבר), ויוצרים ממנו, במו ידיהם, יצירה חדשה שמסמלת תקווה וריפוי (הזהב).

מערך שיעור: הקהילה נבנית מחדש

 משך השיעור: 90 דקות

 מטרות:

- התלמיד יזהה את מושגי ה"שבר" וה"תיקון" בתוך הקהילה.
- התלמיד יבין את הרעיון של "ערבות הדדית" ככוח מרפא.
- התלמיד יתרגם את התובנות לפעולה יצירתית שתורמת לתהליך הריפוי הקהילתי.

 הכנה למורה:

- חומרים: שברי כלי חרס או עציצים שבורים, דבק, טושים, צבעי גואש או טושים זהובים/כסופים, תמונות של קהילות (אפשר גם להדפיס תמונות שמייצגות את הקהילה שלכם).
- הסבר קונספט הוואבי-סאבי: הכן/י הסבר קצר ונגיש על הקונספט, כולל דוגמאות ויזואליות אם ניתן (כמו אמנות הקינטסוגי).

 מהלך השיעור:

1. פתיחה: "השבר והתיקון" - דיון קצר (15 דקות)

- התחל/י בשאלה: "מה זה אומר להיות חלק מקהילה? מה אנחנו מקבלים ממנה, ומה אנחנו נותנים לה?"
- הצג/י את קונספט הוואבי-סאבי והקינטסוגי. הסבר/י כיצד יופי יכול להתגלות דווקא במקומות השבורים והמתוקנים.
- צרו יחד רשימה קצרה על הלוח: "מהם ה'סדקים' שאנחנו רואים בקהילה שלנו בעקבות המלחמה?" ו"מהם ה'תיקונים' שנוצרו באותם סדקים?"

2. פעילות מרכזית: "הקינטסוגי הקהילתי" (40 דקות)

- חלק/י את התלמידים לקבוצות של 3-4 תלמידים.
- תן/י לכל תלמיד שבר חרס.
- **הנחיה:** "כל אחד מכם מחזיק בידו שבר. זהו השבר של הקהילה, אבל גם חלק מהכאב האישי שלנו. על גבי החרס, כתבו במילים או ציור את ה'שבר', את הכאב או הקושי שחוויתם או שאתם מזהים בקהילה. לאחר מכן, בחרו שני שברים של חברים נוספים והשתמשו בדבק ובצבע הזהב כדי לחבר ביניהם. על גבי קו החיבור, כתבו במילים את ה'כוח', ה'חיבור' או ה'ריפוי' שמצאתם. שימו לב שאינכם מנסים להסתיר את השבר, אלא להאיר אותו."
- **מטרה:** ליצור חיבור ויזואלי ופיזי בין השבר לריפוי, ולהדגיש כי פעולות התיקון הן שהופכות את הקהילה

3. שיתוף וסיכום במעגל: "הזהב שלנו" (35 דקות)

- בקש/י מכל קבוצה להציג את הלוח שלה ולספר: "איזה 'שבר' זיהיתם? ואיזה 'תיקון'?"
- "מדוע בחרתם דווקא בתיקון הזה?"
- "מה התפקיד של כל אחד מאיתנו בתיקון הקהילה?"

הנחיה למורה:

הדגש/י כי הזהב בקינטסוגי אינו מנסה להסתיר את השבר, אלא להאיר אותו. כך גם בקהילה: הפעולות הקטנות והגדולות של הערבות ההדדית הן "הזהב" שמחבר ומאיר את הקרעים.

מערך שיעור:

בניית נרטיב קהילתי פעיל

מטרת השיעור:

להעצים את התלמידים כיוצרים אקטיביים של נרטיב הקהילה שלהם. המערך מעודד מעבר מעיבוד רגשי של כאב, לפעולה בונה ומחברת, תוך יצירת חזון משותף לעתיד.

הנחיה למורה:

מערך זה הוא המשך ישיר לשיעור ה"קינטסוגי". כעת, לאחר שהתלמידים זיהו את ה"שברים" וה"תיקונים", הם יתחילו לבנות נרטיב פעיל, שבו הם לוקחים חלק משמעותי. הכנה לפני השיעור

- חומרי יצירה: לוחות גדולים (בריסטולים או קרטון), טושים, עיתונים, גזירי עיתונים, תמונות, חוטים, דבק, מספרים.
- הסבר על נרטיב קהילתי: הכן/י הסבר קצר על מהו נרטיב קהילתי, וכיצד הוא נבנה מתוך סיפורים משותפים וערכים.

מהלך השיעור

1. פתיחה: "מה הסיפור שלנו?" - דיון קצר (15 דקות)

- התחל/י בשאלה: "מה הסיפור המרכזי של הקהילה שלנו? האם הוא נגמר ב-7 באוקטובר, או שהסיפור נכתב גם אחריו?"
- נהל/י דיון על כך שנרטיב קהילתי אינו רק אוסף של אירועים, אלא גם הדרך שבה אנחנו בוחרים לספר אותם ומשמעותם עבורנו.

2. פעילות מרכזית: "מפת החוסן הקהילתי" (40 דקות)

- חלק/י את התלמידים לקבוצות של 3-4 תלמידים.
 - תן/י לכל קבוצה לוח גדול וחומרי יצירה.
 - **הנחיה:** "הקבוצה שלכם יוצרת 'מפת חוסן קהילתי'. במרכז המפה, רשמו את שם הקהילה שלכם. כעת, צרו קולאז' המורכב משני חלקים:
1. השורשים (הזיכרון המשותף): ציירו או גזרו תמונות וכתבו מילים שמתארות את הערכים, המקומות והאנשים המיוחדים שעיצבו את הקהילה שלכם לפני המלחמה.
 2. הענפים (החזון לעתיד): חשבו על שלושה כוחות חדשים שנוצרו בעקבות המלחמה (למשל: סולידריות, עזרה הדדית, תחושת שייכות). ציירו או כתבו אותם כענפים שיוצאים מהשורשים. כיצד הכוחות האלה יכולים להשפיע על עתיד הקהילה שלכם?

• **מטרה:** ליצור חיבור ויזואלי בין העבר לעתיד, ולהדגיש כי החוסן הקהילתי צומח מתוך הערכים שהיו לנו, בתוספת כוחות חדשים שנוצרו.

3. שיתוף: "הסיפור שלנו ממשיך" (15 דקות)

• **בקש/י מכל קבוצה להציג את המפה שלה ולספר:**

"מהם השורשים החזקים ביותר שזיהיתם?"

"איזה 'ענף' חדש אתם מציעים כדי לחזק את הקהילה?"

• **הנחיה למורה:** הדגש/י כי הסיפור של הקהילה נכתב על ידי כל אחד ואחת מהם, והם יכולים להשפיע על המשכו.

4. הכנה לתערוכה הקהילתית (20 דקות)

• **התלמידים כמנחים:** בשלב זה, הכינו את התלמידים להפוך למנחי שיח. חלק/י את הכיתה לזוגות או שלשות. כל זוג יקבל "עמדת מדרש" (שולחן קטן) עליו יונחו מפת החוסן שנוצרה, וכן דף עבודה עם שאלות מנחות לשיח.

• **הנחיה:** "בפתיחת התערוכה, תפקידכם יהיה לנהל שיח עם הקהילה. עליכם להציג את המפה שלכם, ולשאול את הקהל שאלות כמו: 'איפה אתם מזהים את השורשים האלה בחייכם?' ו'אילו ענפים אתם חולמים להוסיף לנרטיב הקהילתי שלנו?'"

• **מטרה:** לתרגל הנחיית שיח, לבסס את התלמידים כמעבירי סיפור ומנהיגי קהילה.

פרק 4: המעגל השלישי - המדינה

4

מה"אני" וה"אנחנו" ל"כולנו"

לאחר שהתלמידים התבוננו בבחירותיהם האישיות (מעגל ה"אני") ובחוסן הקהילתי שצמח מתוך השבר (מעגל ה"קהילה"), הגיע הזמן להרחיב את המבט למעגל הרחב ביותר – המדינה. פרק זה עוסק בחיבור של הסיפורים והעדויות האישיות לכדי נרטיב לאומי משותף, תוך הכרה בקיומם של קולות וחוויות שונות, ובין המצילים שפעלו ב-7.10 יש גברים ונשים יהודים וערבים, מכל העדות, הגוונים, האמונות בחברה הישראלית ובכוחם של התלמידים להפוך למעצבי הנרטיב העתידי של מדינת ישראל.

קונספט: בניית "פסיפס" לאומי

בניית פסיפס לאומי היא מטאפורה המדגישה כי המדינה מורכבת מאינספור חלקים קטנים וייחודיים – הילדים, המשפחות והקהילות. לכל חלק יש צבע, צורה וסיפור משלו. למרות שהחלקים שונים, רק כשהם מתחברים יחד הם יוצרים תמונה גדולה, שלמה ועוצמתית. מטרת הפעילות היא להמחיש לתלמידים שסיפורם הוא חלק חיוני מהסיפור הלאומי, וכי המדינה נבנית מכוח החיבור והערבות ההדדית בין החלקים השונים. מערך שיעור: הילדים בונים את המדינה משך השיעור: 90 דקות

מטרות:

- התלמיד יבין כיצד סיפורו האישי והקהילתי מהווה חלק מהסיפור הלאומי.
- התלמיד יכיר במורכבותה ובגוניה השונים של החברה הישראלית, ויבין את חשיבות הדיאלוג והחיבור.
- התלמיד יפתח תחושת שייכות ומחויבות אקטיבית כלפי בניית חזון משותף לעתיד. הכנה למורה:
- חומרים: בריסטול גדול (בגודל של לוח הכיתה), דבק, טושים, וגזרי קרטון או בריסטול בצורות גיאומטריות שונות (ריבועים, משולשים, עיגולים). הכן/י מספיק גזרים כך שלכל תלמיד יהיה חלק משלו.
- הנחיה למורה: מערך זה דורש הנחיה רגישה במיוחד. יש להדגיש כי אין "תשובה נכונה", וכי המטרה אינה לייצר אחדות מלאכותית, אלא להכיר בשונות כחלק מכוחה של החברה.

מהלך השיעור

1. פתיחה: "מה זה להיות אזרח?" - דיון קצר (15 דקות)

- התחל/י בשאלה: "מה זה אומר להיות אזרח במדינה? מה אנחנו מקבלים ממנה, ומה התרומה שלנו אליה?"
- הציגו את קונספט ה"פסיפס הלאומי". הסבר/י כיצד המדינה מורכבת מאינספור חלקיקים שונים, שלכל אחד מהם מקום ומשמעות.

2. פעילות מרכזית: יצירת "פסיפס לאומי" (40 דקות)

- חלק/י לכל תלמיד גזיר קרטון או בריסטול, וסמן/י את המרכז על הלוח הגדול.
- הנחיה: "היום אנחנו יוצרים את הפסיפס של המדינה שלנו. על הגזיר שקיבלתם, אתם מתבקשים לבטא באופן יצירתי את הקול האישי או הקהילתי שלכם בתוך הנרטיב הלאומי, בהשראת מה שלמדנו עד כה. תוכלו לצייר סמל, לכתוב מילה או משפט קצר, או לצבוע בצבע שמתאר את התחושה שלכם."

- **המטרה:** לאפשר לתלמידים לתת ביטוי מוחשי לסיפורם, ולהמחיש כיצד הקול האישי שלהם מהווה חלק מהתמונה הגדולה.
- לאחר מכן, בקש/י מהתלמידים לקום אחד-אחד ולהדביק את החלק שלהם בלוח הגדול, תוך חיבור ביניהם כדי ליצור את הפסיפס המשותף.

3. דיון: "התמונה הגדולה" (20 דקות)

- בקש/י מהתלמידים להתבונן לרגע על הפסיפס השלם.
- נהל/י דיון במליאה שמעודד הכרה בשונות ובחיבור:
 - "איך זה מרגיש לראות את החלק שלך כחלק מתמונה גדולה יותר?"
 - "מה לדעתכם/ן מרוויחה המדינה מהגוונים השונים שמרכיבים אותה?"
 - "האם יש חלקים בפסיפס שלא רואים היטב? וכיצד ניתן לוודא שכולם נראים ונשמעים?"
- הנחיה למורה: הדגש/י את המורכבות והעושר שבתמונה, וכי לא מדובר באחידות אלא בהרמוניה.

4. סיכום: "אור פנימה" (15 דקות)

- בסיום הפעילות, אסוף/י את הלוח שנוצר ובקש/י מכל תלמיד/ה לכתוב על פתק קטן משפט אחד: "אני רוצה להוסיף לנרטיב המדינה את הכוח של...", או "התרומה שלי למדינה תהיה...".
- קרא/י את הפתקים בקול כדי לסכם את תקוותם ורצונם של התלמידים.
- המטרה: להמחיש לתלמידים את הכוח הטמון בהם כמעצבי עתיד המדינה.

הרחבה העמק בנושא: דילמה מוסרית

דילמה מוסרית היא סיטואציה מעשית בחיי האדם הקשורה להתנגשות בין ערכים, אשר מחייבים את האדם לקבל הכרעה ולבחור ערך אחד ואת הפעולות הנובעות ממנו ולוותר על ערך חשוב אחר. אי בחירה בין שני הערכים המתנגשים מהווה גם כן הכרעה ערכית מוסרית בעלת השלכות מעשיות וערכיות על חיי האדם. ערך הוא אידיאל רעיוני בתחום המוסר או האמונה, רעיון שאדם מייחס לו חשיבות רבה ומוכן לעשות מאמצים גדולים על מנת לקיימו. דוגמאות לערכים: אהבה, שלום, כנות, משפחה ראו רשימת ערכים בהמשך. כאשר אדם עומד בפני דילמה מוסרית, הוא בהכרח יאלץ לוותר על ערך מסוים על מנת לקיים ערך אחר, בכל דרך פעולה שבה יבחר.

דוגמה לדילמה מוסרית שבה מתנגשים שני ערכים היא הדילמה של אדם, שאינו יכול להרשות לעצמו את מחירן המופקע של התרופות להן זקוקה אשתו החולה [מוכר מפעילויות של תנועות נוער]. אותו אדם יאלץ לבחור בין הציות לחוק לבין חיי אשתו, נדרש בהכרח לוותר על אחד הערכים הללו, כדי לקיים את הערך האחר. אם יבחר להציל את אשתו, יאלץ בהכרח לעבור על החוק. לחילופין, אם יבחר לשמור על החוק ולא לגנוב, יצטרך לצפות במות אשתו החולה.

“ **אנחנו צריכים תורה חדשה / אלחנן ניר**

עכשו כמו אור לנשימה

אנחנו צריכים תורה חדשה.

עכשו בתוך האור שנגמר והצואר שנמחק

אנחנו צריכים משנה חדשה וגמרא חדשה

וקבלה חדשה ועליות נשמה חדשות

ובתוך כל השבר והמלח והחרבה, עכשו

חסידות חדשה וציונות חדשה

והרב קוק חדש וברנר חדש

ולאה גולדברג חדשה ויחיה דעת חדש

ואמנות חדשה ונשירה חדשה

וספרות חדשה וקולנוע חדש

ומלים חדתין-עתיקין

ונשמות חדשות-עתיקות מהאוצר,

ואהבה חדשה מתוך הבכיה הנוראה.

כי נשטפנו כלנו בנהרות רעים ובארי

ואין בנו הר ואין עוד לוחות

ואין לנו משה ואין בנו כוחות

ובידינו עכשו הכל

נתן ”

